

קונטרס

הבינוני

פרשת במדבר תש"פ

שנה ב' חוברת ל"ד

שיעורי

הרב שמעון שפיצער שליטיא
הנלמדים בבית המדרש 'בית אהרן'
רח' פחד יצחק 5, ביתר עילית ת"ו

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

A PROJECT OF

שמעו ותחי נפשכם!!

האזינו למאות שיעורים השווים לכל נפש
הנאמרים מדי יום ביומו בכל מקצועות התורה
והחסידות מסודרים להפליא ומלאים כל טוב

קול הבינני

בארה"ב

718-686-8300

ארץ ישראל

072-257-7726

להצטרף לקבלת השיעורים או החבורות

באימייל ולשלוח הערות:

info@lomdoschasidus.com

H0722577726@gmail.com

347.351.2400 / 053.311.0743

שיעורי הרב שמעון שפיצער שליטיא

**קונטרס הביני לכבוד שבועות יופיע בעזהשוי"ת
ביום רביעי פרשת נשא בבוקר הבעל"ט**

מפתח הענינים:

מדור אמונה ובטחון שיעור נ"ב – חובת הלכות שער הבטחון פרק א'

חיות ותענוג על-ידי בטחון אמיתי

יסוד איתן מונע טעויות \ בפתח השער \ תנאי במהות הבטחון \ פרצה קוראה לגנב \ בין חיים למתים \ פשרו של ביטוי יהיה טוב \ ובחרת בחיים \ יניקת חיות רק מהמקור הנכון \ יניקת חיות רק מבטחון מלא \ טוב לחסות בה' מבטוח באדם \ אל תבטחו בנדיבים \ אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים \ הבטחון מסור ללב \ האדם גורם לעצמו \ איהו מבעית נפשיה \

יום שני פרשת במדבר – כ"ד אייר ה'תש"פ

מ"ח קנייני התורה – הקדמה וביאור הקנין הראשון – בתלמוד

להורות להם דרך \ קריאת הוראות היוצר \ מכלל הן אתה שומע לאו \ עיקר הקנין גמירות דעת \ הקנין משנה את מהות החפץ \ ובתורתו יהגה יומם ולילה \ מעין גנים באר מים חיים \ הצלחה אינה נמדדת בריבוי ידיעות \ והיה כעץ שתול על פלגי מים \ האשה נקנית מדעתה \ הקנין הראשון - בתלמוד \ בטחון פסול \ אהבת החכמה \ כלל בן שש מילים \ פתיחת גבולות הלימוד \ פיתוח תשוקה בלב \

יום שלישי פרשת במדבר – כ"ה אייר ה'תש"פ

המשך ביאור הקנין הראשון מקנייני התורה – תלמוד

תורה היא וללמוד אני צריך \ הצלחה בתורה תלויה בניצול הזמן \ גמירות דעת לאבד את מה שיש לו \ טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף \ עמא פזיזא דקדמיתו פומיכו לאודנייכו \ התרחקות מן החומר כתנאי להתאחדות עם התורה \ עמלות בתורה כיצד ? \ כלי מלא מחזיק - ריקן אינו מחזיק \ רגלי חסידי ישמור \ בעלי מלאכה המצליחים בתורה \ תכונה של ענוה \ תכונה של כניעה \ מיד כל אחד נעשה לו אוהב \ וכי מי אני שנתן לי הקב"ה תורה ? \ סיבה ראשונה לתורה \

יום רביעי פרשת במדבר – כ"ו אייר ה'תש"פ

בטחוננו ומידת קדושתו של הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי

מרדכי מזוועהיל זיע"א

מה שצריך להגיע אלי יגיע אלי \ אך טוב וחסד ירדפוני \ לבי חלל בקרבי \ בעיניי זה מוצא חן \ מה יפו פעמיך בנעלים \ הנרות שהגיעו בשעה המדוייקת \ נוסעים למירון עם בטחון \ יסוד שביסוד \ מקור תענוג הצדיקים בעולם הזה \ תענוג כנגד תענוג \ למען לא נגע לריק \ כל המתפלל על חברו \ לא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת \ לזאת תקרא אמונה \ שום צער לא ישוב ריקם \

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא

הזמר ברוך א-ל עליון

המחזה היפה ביותר \ עיון בדברי הראשונים \ לנפשנו פדיום משאת ואנחה \ יום הגאולה \ הגאולה סיבת הגלות \ שעשה לי כל צרכי \ שירה וזמרה במעלות הגליל \ מתנה טובה יש לי בבית גנזי \ כניסה לעולם הגאולה \ מיד נגאלין \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מרדכי בהרה"ק רבי מנחם נחום המגיד

מטשערנאביל זיע"א

ומרדכי יצא מלפני המלך \ נשמה גבוהה \ כל חפצים לא ישוו בה \ הנישואין השנים עם בת הזקונים \ נוטר הברית \ רבי מפורסם שהוא צדיק נסתר \ לא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה \ דרכי ישועה \

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מאיר בהרה"ק רבי אהרן אריה לייב מפרעמישלאן

זיע"א

אהבתו לצדיקי דורו \ הצדיקים משלימים זה את זה \ הללוהו בסוף ומוחל \ בסוד הצדיק מבעלזא \ בכל צרתם לו צר \ תיקון לנשמת היהודי \ שירת יום זה מכובד \ כי בשגעון ינהג \ כי רוח אלוקים בקרבו \ עד ירכה עד פרחו \ רבי אברהם'לע הרבי החדש \

לזכות אליעזר בן פיגא ומשפחתו

מדור אמונה ובטחון שיעור נ"ב – חובת הלבבות שער הבטחון פרק א'

חיות ותענוג על-ידי בטחון אמיתי

יסוד איתן מונע טעויות

יש להקדים שאינו דומה שיעור זה לשיעורים הקודמים, כי בעוד בפתיחתו עסק רבינו המחבר בעיקר בתועליותיו של הבטחון הן בענייני עבודת ה' והן בענייני דעלמא, כשהוא נכנס אל השער עצמו, בעודו עומד על המפתן, אינו דן לא בתועליות של הבטחון ולא איך מגיעים אליו, אלא תחילה לכל, בפרקו הראשון, הוא דן אך ורק במהות הבטחון, דהיינו מה הפירוש שהאדם בוטח בדבר מה.

אנחנו באים בדרך כלל כבקיאים ורגילים במהות הבטחון, ואז מתחילים לפלפל בפרטיו, כגון מתי ובאיזה אופן ראוי להשתמש בו, ומתי אינו משמש אלא כתירוץ והצטרקות לעצלות האדם והוא פסול. אולם רבינו המחבר ראה לנכון לייחד תחילה פרק אחד, לבאר בו מהות הבטחון בנפש האדם. ונחנך מאוד ללמוד אותו היטב, כי הוא מונע טעויות רבות הנפוצות בסוגיית הבטחון, כי כן נובעות רוב הטעויות במידת הבטחון ממה שלא הציבו את היסוד נכונה.

אלו שלא העמידו תחילה יסוד איתן לסוגיית הבטחון, מגלים רק בהמשך דרכם שהם נתקעים מבלי יכולת להמשיך בדרכם, ואז כבר יקשה להם ברוב הפעמים לחזור ולראות היכן היתה טעותם (כמשל משחק הסודוקו, שממלאים מספרים במשבצותיו,

ולפעמים מגלים רק לקראת הסוף שטעו בתחילתו). ומצד שני, אלו שמתאזרים בסבלנות בתחילת הדרך לצעוד עקב אחר אגודל ולברר כל פרט ופרט לאשורו, יוכלו בהמשך הדרך ללכת במרוצה ולהעפיל אל הר ה'.

בפתח השער

ניכנס אל שער הבטחון לברר מה זה בטחון, ונדגיש שוב: אין אנו באים ללמוד כעת, לא מה זה מצות הבטחון, ולא מה זה לבטוח בה', כי אם מהו המושג 'בטחון', מה קורה בנפש האדם כשהיא בוטחת באחר שהוא חוץ ממנה (צוטרוי - trust). וכשנכיר מציאות זו, נפיק מכך תועלת גדולה מאוד לענין סוגיית הבטחון בה'.

רבינו המחבר מסיים את פתיחתו: **וְכִינֵן שְׁפָאֲרָתִי מִתּוֹעֲלוֹת הַבִּטְחוֹן בְּא־לֵהִים וְהִנְאֻחִי בַתּוֹרָה וּבְעוֹלָם מֵהַשְּׁנֵי דְמֵן לִי (כאן הוא מניח מקום לתועליות אחרות שלא נודמנו לפניו בשעה שכתב את חיבורו), אַבְרָא עֲפָה מַעֲנֵן הַבִּטְחוֹן ז' דְּרָרִים: אָתָּד מֵהֶם מָה הוּא הַבִּטְחוֹן (זהו השיעור שלפנינו). וְהִשְׁנִי בְּסִבּוֹת הַבִּטְחוֹן עַל הַבְּרָאִים (לאחר שנבין את מהות הבטחון, נוכל להבין מזה מדוע בני אדם רגילים להשתמש בתכונה זו כדי לשים בטחונם על אנשים אחרים). וְהִשְׁלִישִׁי בְּבִאֹר הַהֶקְדָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעֵבֶרֶן: יִתְחַיֵּב הַבִּטְחוֹן בְּא־לֵהִים (ולא**

היכולת והדעת הנכונה, הגם שירצה לעשות הטוב והנכון לבוטח בו - לא יוכל).

דוגמא לזה: ראובן אומר לשמעון: הכן לי ארוחת צהרים ואשלם לך ככל אשר תדרוש, העיקר שאני לא אצטרך לדואג לה, אלא אתה תכין הכל, והריני סמוך ובטוח עליך שתכין אותה באופן הטוב והערב ביותר עבורי... ראובן זה נקרא בוטח על שמעון.

ועוד דוגמא מצויה: כיום מקובל אצל כל מי שיש לו עסק גדול, למנות איש אחד שיוציא ויכניס את כל העניינים ונקרא בארץ ישראל מנכ"ל – מנהל כללי (אויפזעהער – manager). והנה אם יש לו לבעל העסק שכל בקדקדו, בוודאי ימנה אדם כזה שיוכל לסמוך עליו בעניינים עצומות ולבטוח בו שינהל את הכל בצורה הטובה ביותר, כי אם לא יבטח בו בכך, אלא יצטרך כל יום לבדוק אחריו, לא הועיל בכך כלום, כי אז טוב לו יותר שינהל את העסק בעצמו ויחסוך את משכורת המנכ"ל. וכבר ישנם בעלי עסקים שמודים כל יום ומהללים לה' על שמצאו את האדם הנכון שמבין רמזים במהירות, כך שהם יכולים להסיר כל דאגה מלבם ולסמוך על איש זה שינהל את העסק באופן הטוב והנכון ביותר.

תנאי במהות הבטחון

ממשיך רבינו המחבר: **אָבְל הַעֲקָר אֲשֶׁר בְּעִבְרוֹ יִהְיֶה הַבְּטָחוֹן מִן הַבּוֹטָח** (כלומר, תנאי יש בדבר, שרק אם יקויים, ישיג הבוטח את תועלת בטחונו בזולתו אשר תגרום לו תענוג, וְאִם יִפְקֹד (ואם יחסר תנאי זה), **לֹא יִמְצֵא הַבְּטָחוֹן** (לא ישיג את תועלת בטחונו בזולתו), **הוא שִׁיְהִי לְבוֹ בְּטוּחַ** (לא

באנשים בשר ודם) **וְחַיִּיב הָעֶסֶק בְּבִטּוֹחַ** (רוצה לומר בהשתדלות). **וְהַרְבֵּי בְּבִטּוֹחַ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בָּהֶם יִהְיֶה הַבְּטָחוֹן וְחַיִּיב אֲשֶׁר וּגְנוּתוֹ בָּהֶם** (רוצה לומר מתי הבטחון משמש לשבח ומתי הוא משמש לגנאי, כי יש והאדם משתמש בדברים רוחניים באופן פסול). **וְהַתְּמִישִׁי בְּהַפְרֵשׁ שְׂאִישׁ בֵּין עֶסֶק הַבּוֹטָח בְּאֵ-לֵהִים בְּסִבּוֹת הַטָּרְף וּבֵין עֶסֶק מִי שְׂאִינוֹ בּוֹטָח בְּאֵ-לֵהִים בָּהֶם** (רוצה לומר בחילוק שיש בין מי שעוסק בהשתדלות לפרנסתו והוא בוטח באלוקים, למי שמשתדל ואינו בוטח). **וְהַשְּׂשִׁי בְּבִטּוֹחַ אֶפְנֵי חַיִּיב גְּנוּת דַּעַת הָאוּמָרִים בְּאֵרִיכוֹת הַתְּמָאוֹת בְּעוֹלָם** (רוצה לומר כביאור הטעמים והסיבות מדוע צריך לגנות את דעת האומרים שמותר לו לאדם לעסוק בתאוות העולם הזה) **וּמִיִּחְלִים נִפְשׁוֹתֵם בְּקַבְּלַת עֲבוֹדַת הָאֵ-לֵהִים קְשִׁיגֵינּוּ לְחַפְצֵם בּוֹ** (ורק אחרי זה, כשיגדלו ויהיו לאנשים, יקבלו עליהם עבודת ה'). **וְהֵם בְּעֵלֵי הַמְשַׁכּוֹנוֹת** (כי הם כאילו לוקחים משכון מהש"ת ברצותם ליהנות תחילה מן העולם). **וְהַשְּׂבִיעִי בְּמַפְסִידֵי הַבְּטָחוֹן בְּאֵ-לֵהִים** (כלומר, מה הם הדברים המפסידים את הבטחון) **וְכָל מֵה שְׂצִירָף לְדַבֵּר בְּעֵגֶז הַבְּטָחוֹן וּלְקַצֵּר בְּתַלְקָיו**.

מהות הבטחון הישענות מלאה

כעת אנו נכנסים אל הפרק הראשון: **אֵף מְהוֹת הַבְּטָחוֹן הִיא מְנוּחַת נֶפֶשׁ הַבּוֹטָח וְשִׁיְהִיָּה לְבוֹ סְמוּךְ (ונשען) עַל מִי שֶׁבְּטַח עָלָיו** (בין אם זה בשר ודם, בין אם זה הש"ת). **שִׁיעֲשֵׂה הַטּוֹב וְהַנְּכוֹן לוֹ בְּעֵגֶז (המסויים) אֲשֶׁר יִבְטַח עָלָיו, כְּפִי יְכַלְתוּ וְדַעְתוֹ** (של אותו אדם שהוא בוטח בו) **בְּמֵה שֶׁמִּפִּיק טוֹבָתוֹ** (כי אלמלא תהיה לאדם זה

הא לך דוגמא אחת המלמדת על הכלל, שלעולם יש למצוא איזו פרצה, שהאדם יוכל להתחמק דרכה מהתחייבותו, או להצטרף ולומר שעד כדי כך לא קיבל על עצמו לעשות לו. ומכיון שכן, לעולם לא יוכל הבוטח לסמוך לגמרי על האדם שימלא לו רצונו עד שישגי התענוג שבתכונת הבטחון, אלא אם כן יהיה בטוח שהלה יעשה לו בתורת נדבה וחסד גם מה שלא נכלל בהתחייבותו.

ואכן בבטחון בה' יתקיים תנאי זה תמיד, כי הבטחון בה' מתחיל מן האמונה שהקב"ה מטיב לאדם אע"פ שאינו ראוי לכך. ודבר זה מוכרח הוא, כי בלאו הכי לא יוכל האדם לעולם להגיע לתענוג שבתכונת הבטחון על-ידי בטחונו בה', כי מי הוא זה ואיזהו אשר ימלא אותו לבו לומר שהוא זכאי לקבל את כל הטובות שהקב"ה נותן לו.

בטחון שאינו נשבר בשום אופן

זהו היסוד שמייסד רבינו המחבר בפרק זה, שהבטחון פירושו לבטוח באופן מלא ובלי שום פקפוק, באופן שהלב הגם שיהיה עליו משא כבד מאוד, יוכל לסמוך על הבטחון מבלי שיישבר. ואם שייך מאיזו שהיא סיבה בעולם שהבטחון יישבר – אינו בטחון.

וכאמור, אין כוונתו לומר שאדם כזה שאינו סמוך ובטוח על ה' באופן מלא, אינו מקיים מצוות הבטחון, וגם אין כוונתו לומר שאדם כזה אינו נקרא בעל מדרגה. אלא כוונתו שכדי שייקרא בטחון באמת, ויביא תענוג לאדם, הוא מוכרח לתנאי זה, כי בלאו הכי אינו מכונה בטחון כלל.

בשמונים אחוז ולא בתשעים ואף לא בתשעים ותשע, אלא במאה אחוז) פְּמִי שְׂיִבְטַח בּוֹ, שְׂיִקִּים מָה שְׂאָמַר (שיעשה לו) וְיַעֲשֶׂה מָה שְׂעָרַב (שיוציא לפועל את ערכותו אשר ערב לו), וְיִתְשַׁב עָלָיו הַטּוֹב בְּמָה שֶׁלֹּא הִתְנָה (שיעשה) לוֹ וְלֹא עָרַב עֲשָׂהוּ, (אלא) - שְׂיַעֲשֶׂהוּ (באופן של) נְדָבָה וְחֶסֶד. עד כאן פרקו הראשון של רבינו המחבר.

למדנו מדברי רבינו המחבר: הבטחון הוא תכונה שנותנת לאדם חיות נפלאה ותענוג עצום. אך כדי לזכות לזה, צריך שיהיה הבוטח בטוח בלי שום פקפוק, שהלה יעשה לו את מה שהבטיח לו שיעשה, ולא רק זאת, אלא יעשה לו אפילו מה שלא היה כלול בהסכם עמו באופן הטוב והנכון ביותר.

וכתבו מפרשי החובת הלבבות, שמטעם זה מוכרח שיסמוך עליו שיעשה לו גם מה שלא היה כלול בהסכם עמו בתורת נדבה וחסד, כי בלאו הכי לא ישקט לב הבוטח, אלא ידאג בכל עת שמא דבר פלוני או דבר פלוני לא נכלל בהסכם.

פרצה קוראה לגנב

דוגמא מצויה: שמעון הבטיח לראובן שבערב יתקשר לפלוני כדי לסדר לו דבר מה. "אתה בטוח שתקשר?" שואל ראובן. "אני יכול לסמוך עליך?" "הן" משיב שמעון. "אל דאגה. הכל יבוא על מקומו בשלום." ויהי למחרת: ראובן שואל את שמעון: "התקשרת?" שמעון משיב: "בוודאי התקשרתי, אך הלה לא ענה". "ניסית כמה פעמים או רק פעם אחת?" שואל ראובן. "שלוש פעמים ניסיתי", משיב שמעון...

בין חיים למתים

הנפש השוכנת בו, שזקוקה ליניקת חיות בכל רגע יותר מכל החי, ויניקת החיות נעשית על-ידי הבטחון בה'.

לימדנו רבינו בעל חובת הלבבות, שתכונת הבטחון אין פירושה מי שמטעם טבעו ואופיו מסיח דעתו מן הדאגות ומחמת כן מתהלך שאנן ושלן, כי אדם כזה אין שאננותו באה לו מן הבטחון, אלא ממה שחסר לו מחיותו. והרי כן אתה רואה שהאדם הישן במיטתו לאחר יום עמוס של עבודה, אינו מרגיש שום דאגה בלבו, ואין הדבר נובע מבטחונו בה', אלא מפני שחיותו מתמעטת אז, כי השינה היא אחד משישים במיתה. וכמו כן המסיח את דעתו מן הצער מפני שהוא אחוז תמיד שרעפי מחשבה, דומה קצת לישן שהוא נטול חיות במקצת.

פשרו של ביטוי יהיה טוב

הנה אתה שומע בן אדם האפוף דאגה פולט מפיו: "יהיה טוב!". מדוע הוא אומר כך? **יתכן שהוא אומר כך מפני שהוא באמת מתחזק והולך בבטחונו בה', אך יתכן מאוד שהוא אומר כך מפני שאין לו כוח לשאת את צערו, ועל כן הוא מעדיף לייחל לעצמו שיהיה טוב ובכך להתעלם מדאגתו.**

אמנם כן, לפעמים גם אם לא תהיה כוונת האדם הלז להתחזק בבטחונו בה', אבל יתלה דיבורו "יהיה טוב" במה שכבר ראה בחייו דברים מעין אלה ואפילו דברים קשים מאלה, וכבר למד מנסיון העבר שבסוף נהיה טוב. כי אז הגם שבאמת אינו מחזק את לבו בבטחון בה' כפי המתבקש, סוף כל סוף קרוב הוא אל הבטחון. אבל אם לא יתלה את דיבורו בשום דבר, וכל כוונתו לא תהיה כי אם להתעלם מן הדאגה, לא יינק

ונבאר יותר: הקב"ה ברא בעולם דברים חיים ודברים מתים, ואחד מהחילוקים ביניהם הוא, שבשונה מהדברים המתים, הדברים החיים מוכרחים לינוק את חיותם בכל עת. ובכלל זה גם הצומח. ולכן תראה שהצומח זקוק בכל עת לאדמה ומים שמש, ובלעדיהם ימות בוודאי.

ובוודאי שכן הוא לענין בעלי החיים. אם לא יאכלו וישתו כמה ימים, יחלו וימותו. ואפילו בשעה שהאדם אינו אוכל ושותה, הלא הוא זקוק לשאיפת אויר המעניק חמצן (זויערשטאף - oxygen) לגופו ודומה ממש לאכילה ושתיה. ולא רק גוף האדם זקוק בכל עת לחיות, אלא גם נפשו, ולכן תראה שהאדם זקוק לחברותא (כמו שאמרנו חז"ל [תענית כג, א] או חברותא או מיתותא) ולמילים טובות מבני אדם. והרי לצערינו למדנו קצת על בשרנו בתקופה האחרונה כיצד נראה האדם היושב בדד ואין לו עם מי לחלוק את אשר על לבו.

קיצור הדבר: כאשר הקב"ה מכניס חיות באיזה דבר, הוא לא מכניס בו חיות אחת ולתמיד, אלא מכניס בו חיות באופן שיצטרך להמשיך לינוק אותה מהיכן שהוא באופן רצוף, יום יום שעה שעה, ואם לא ינוק את חיותו – ימות.

החי יתן אל לבו

ואם כך הוא לענין כלל הגוף והנפש של האדם, הרי הוא כך במידה מרובה לענין הלב שהנפש שוכנת בו. והרי כך רואים בחוש, שאבר הלב זקוק לדם יותר מכל האברים, ואם הדם יפסיק לזרום אליו במשך דקות מועטות, ימות ח"ו. וכן הוא לענין

מחר העניינים יבואו על מקומם בשלום. האמן לי, יש לי פרוטקציה, אני משופע בממון, ואני מבטיח לך שעד מחר אסדר את הכל. כיון שהאדם שומע זאת, הוא מרגיש מיד מלא חיות, אבל כיון שאין חיותו בא לו ממקור החיים, היא לא תחזיק זמן ורק תמיט עליו חורבן כדברי רבינו המחבר בתחילת פתיחתו.

יניקת חיות רק מהמקור הנכון

פעם נסעתי עם אחד במכונית שכורה. הלה שלא הכיר את תכונות המכונית, מילא בה על אם הדרך "סולר" במקום "בנזין". הוא התחיל להניע אותה, ולאחר דקות ספורות דממה כאילו שבקה חיים. עבר זמן רב עד שקלטו שמילאו אותה ב"דלק" שאינו מתאים לה. לא נותר אז ברירה כי אם לרוקנה מן הסולר ולשטוף אותה היטב, ורק לאחר מכן למלא אותה ב"בנזין".

ככה זה כאשר האדם יונק את חיות ממקום בלתי נכון, נוסע במשך זמן מועט כביכול התמלא חיות, אבל מיד לאחר מכן הוא דומם ונדמה כאילו שבק חיים...

יניקת חיות רק מבטחון מלא

והנה רבינו בעל חובת הלבבות לימדנו עוד, שעל מנת שבאמת יקבל האדם את חיותו מבטחון, עליו לבטוח באותו שהוא בוטח עליו בכל לבו ובלי שום פקפוק, כי אם יפקפק מעט ביכלתו או ברצונו של הלה לספק לו את צרכיו, לא יוכל לקבל ממנו את מלוא חיותו.

קחו לכם משל מנשמת אפו של אדם. כל עוד האדם הולך באוויר הצח ופניו גלויות, הוא שואף את מלא האוויר לריאותיו

בזה שום חיות אלא יעשה בזה מעשה נטול חיות.

ובהרת בחיים

אילו היה האדם מת או במצב הקרוב למיתה, כגון בעת שינתו, כי אז לא היה זקוק לינוק חיות משום מקום. אבל כיון שהאדם חי וישן רק בלילה, באופן בריא, כשיהיה ער, יקננו בלבו כמה וכמה דאגות, כגון: איך אתפרנס? היכן אשיג מלאכה המתאימה עבורי? איפה אמצא הרופא המתאים? איך אמצא ישיבה מתאימה לבני? איך אחנך את בני שהקב"ה נתן לו תכונות נפש כאלה השקולות כנגד חמישים אנשים בעייתיים? ואז, כאשר כל אותן דאגות ידחקו את לבו, תעמודנה שתי דרכים בפניו: האחת, להיכנס במיטתו לישן, או לישן בהקיץ על-ידי הסחת הדעת. והשניה, להשתמש בתכונת הבטחון, והיינו לקחת את לבו החי ולהשליך אותו על הקב"ה, וזאת על-ידי שיעלה במחשבתו שהקב"ה הוא 'כל יכול', וברגע כמימריה יוכל לסדר לו את כל ענייניו בדרך הטבע (ולאו דווקא על-ידי שידוד מערכות), ושהוא טוב ומטיב, ובוודאי ייטיב לו אע"פ שאינו ראוי.

וכשהאדם בוחר בדרך השניה, בחר בדרך החיים, בדרך של יניקת חיות, כי על-ידי שהוא משליך את לבו על הקב"ה, לבו מתחיל לקבל את החיות הדרושה לו.

ואכן אפילו היה משליך את לבו על חבריו ולא על הקב"ה, היה בוחר אז בדרך של יניקת חיות, אבל אז היה יונק את חיותו ממקום בלתי טהור. ולמשל, אם הולך האדם אל רעהו הטוב כדי לקיים דאגה בלב איש שיחנה, וחבירו אומר לו: אל דאגה! עד

זמן...

סוף דבר, מי שאינו בוטח בהקב"ה, לעולם לא ישיג לנפשו את התענוג האמיתי שמשיגה הנפש הבוטחת. וסיבת הדבר, כי תענוג זה מקורו במה שהנפש בוטחת במאה אחוז, ומי שבוטח בבשר ודם לעולם לא יגיע בטחונו למאה אחוז, כי הבשר ודם מוגבל ואינו יכול לספק לאדם מאה אחוז בטחון. וכך כתב בספר הקדוש "אגרא דפרקא" (אות קטז בשם ספר מעשה ד'¹, וכן הוא בעוד ספרים), בבארו לשון הפסוק (תהלים קיח, ח): טוב לחסות בה' מבטוח באדם: החילוק שבין לשון 'בטחון' ל'חסיון', בטחון הוא הבוטח על איש שהבטיחו לעשות לו טובה, שיקיים דיבורו. וחסיון הוא החוסה בצל איזה איש שיעשה לו טובה מבלי הבטחה. וזה פירוש הפסוק טוב לחסות בה' - שיעשה לנו טובה אפילו בדבר שלא הבטיח. מבטוח באדם - אפילו הבטיח.

אל תבטחו בנדיבים

כן ראיתי בספר "פאר יעקב"², שמבאר את הפסוק "אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה" בדרך מליצה: אנשים העושים חסדים עם אחרים, על-פי רוב תהיה להם איזו תועלת עצמית מזה, או מפני שרוצים להיקרא אנשים טובים, או מפני שרוצים ששם יתנוסס ברשימת בעלי החסד, וכן הלאה. זהו הפירוש: אל תבטחו בנדיבים בן אדם, שאין – כי בטחון כזה

והולך טוב לב. אבל בו ברגע שיעטה מסכה על אפו, ירגיש שנשימתו כבידה עליו, כי מאז האוויר אינו נכנס לאפו במלואו, ולכן כשלא יראוהו בני אדם, יסיר את המסכה...

כך אם יבטח האדם על מי שאינו יכול לספק לו את צרכיו במלואם, לא יקבל מכך את חיותו. בפרק ב' יעסוק בזה רבינו המחבר, שאם האדם בוטח בבשר ודם, אע"פ שיש להלה 'קבלות' רבות מספור וידוע כמי שידוע להזיז קירות וכבר עזר לאלפי בני אדם, כיון שהוא בוטח בו רק בשמונים אחוז ולא במאה, אינו מקבל ממנו את מלוא חיותו. רק אם יבטח האדם בהשי"ת, יוכל לבטוח עליו במאה אחוז, ומשכך יקבל את מלוא חיותו ממנו. זה בלבד נקרא בטחון.

טוב לחסות בה' מבטוח באדם

אמור מעתה: השם מבטחו בבשר ודם תחת אשר ישימו בהקב"ה, חסרונו בתרתי: הראשון, שבסוף ייפסק חיותו כיון שהוא מנסה לינוק אותו שלא ממקור החיים, וכפי שכתב רבינו המחבר בתחילת פתיחתו. והשני, מה שלימדנו רבינו המחבר בפרק זה, שאפילו אם נניח שיקבל את חיותו ממקור זה, לא תהיה חיותו אלא למחצה לשליש ולרביע, שהרי לא יוכל לבטוח בשלימות על חבירו, וכל יום יצטרך להזכיר לו מחדש שימלא לו את בקשתו, וכל יום יצטרך חבירו לפניו בתירוצים מתירוצים שונים מדוע עדיין לא מילא אותה ויבטיח לו מחדש שלמחר יעשנו ללא ספק, ויש מחר שלאחר

¹ חלק מעשה מצרים, להרב ר' אליעזר אשכנזי ז"ל, נכד המהרי"ק ותלמיד מהר"י טאיטאצאק ז"ל והבית יוסף. שימש בקודש בכמה קהילות קדושות בכמה מדינות, במצרים קפריסין איטליא ובסוף ימיו בפוזנא ובקראקא.

² להרה"ג רבי יעקב אהרן פישער חתן הגה"צ רבי שמואל דוד אונגאר זצוק"ל מנייטרא.

אחוז. אין לו את השכל לכך ואין לו את היכולת לכך. ואפילו כשייראה לאדם שחבירו יכול לעזור לו: אם הוא עוזר לכולם, מדוע לא יעזור גם לי? בכל זאת, לא יגיע בטחוננו בו לכדי מאה אחוז, ולכן זה יביא אותו לידי כאב לב ולידי כעס, ויפריע לו בלימודו, ויבלבל אותו לגמרי בעבודתו.

אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים

וכשהאדם מגיע להכרה שאינו יכול לבטוח באנשים בשר ודם, כי אינם יכולים לספק לו בטחון, ממילא הוא פונה למקור החיים אשר ממנו יוכל לקבל בטחון שלם. וכאמור לעיל, אין מציאות בעולם שיצטרך האדם לחשוש שמא אינו ראוי לבטוח בה, לא מצד זכאותו, שהרי הקב"ה הוא רחום וחנון ומטיב גם למי שאינו זכאי, ולא מצד גודל המצוקה שהוא שרוי בה, כי הקב"ה הוא כל יכול ואין דבר נבצר ממנו.

ואמנם כאן המקום להדגיש שוב את מה שדיברנו עליו בארוכה בשיעורים הראשונים, שלפעמים יש שהאדם רוצה דבר מה ברצון חזק מאוד, ועל כן הוא בטוח שהקב"ה יספקו לו. אך דבר זה אינו נקרא בטחון, אלא אדם זה נחשב כמשעבד את הקב"ה לרצונותיו, ופסול הוא בתכלית. אבל האדם בהחלט יכול לבטוח באופן מלא על הקב"ה שיעשה לו טובתו, ושהטוב אף יהיה טוב נגלה, אלא שיעשה אותו באופן הנראה לו, ולא דווקא כפי רצונו העצמי.

הבטחון מסור ללב

ננעל שיעור זה בשתי נקודות חשובות:

לוקה בחסר וכאין ואפס הוא. וכל כך למה? מפני "לו תשועה", כי כוונתו לתשועת עצמו.

אין כוונתנו ח"ו לזלזל באנשים המיטיבים עם אחרים, והלא שכרם גדול מאוד, ולוואי ויהיה חלקנו עמהם. אך כוונתנו להוכיח כמה סכלות יש במי שבוטח בנדיבים בשר ודם...

יש ואנו רואים בבית הכנסת, ילד מטפס על שולחן מתקפל כשרגליו עקומות מעט ובכל רגע השולחן מטה ליפול. אנו צועקים לילד: "רד מהר פן תיפול יחד עם השולחן". אך הילד מצחק עלינו ועל אזהרתנו וממשיך להתהלך על השולחן. לפתע השולחן קורס כאזהרתנו, הילד נחבט קלות ורק בנס לא חבטה חבוטה הגונה בראשו.

כעומדים מן הצד צפינו את נפילתו מראש, כי ידענו ששולחן כזה אינו חזק דיו ושפילו כשרגליו ישרות אינו מיועד בשביל לטפס עליו...

רבינו בעל חובת הלבבות עומד מן הצד ומזהיר אותנו: אל תשימו בטחונכם על אנשים בשר ודם, כי הללו אינם יכולים בשום אופן לשאת אתכם ואת משאכם, שהרי הם מוגבלים ביכולותיהם ומוצפים בפניות.

מכתת רגליים מתכונן לדפוק על דלתו של עשיר פלוני ולבקש ממנו נדבה של עשרת אלפים דולר. אומר לו החכם: חדל לך! וכי תחשוב שהלה יתן לך סכום כזה או אפילו הקרוב לזה?! תבקש ממנו מאה ושמונים דולר – יתן לך...

התבוננו בפסוקים ובמציאות – אומר לנו רבינו המחבר – ותראו שבשר ודם לעולם לא יוכל לספק לכם בטחון של מאה

האדם גורם לעצמו

הנקודה השניה: בשיעורים האחרונים למדנו שכל המצוקות שיש לו לאדם בלבד, הוא עולל אותן לעצמו. והסברנו בטעם הדבר, כי אין שום דבר חיצוני שיכול לגרום לאדם צער וכאב, והדברים החיצוניים הם רק סיבות להפעלת נפשו אשר היא זו שגורמת לו צער וכאב. האדם רואה דבר מה שנעשה מחוצה לו, ואז הוא תופס אותו באופן מסויים, ותפיסה זו מפעילה את נפשו וגורמת לו צער וכאב.

וכעת מלמד אותנו רבינו בעל חובת הלבבות, שאם ירגיל האדם לחשוב על-פי מהלך של אמונה ובטחון כפי שהוא יתבאר בפרקים הבאים, יחצוץ מהלך מחשבה זה בין המצבים החיצוניים השוררים בעולם לבין לבו, ומהלך זה יהיה בעבורו מגן וצינה כדי שיקבל את חיותו תמיד בלי שום הפסק. מהלך זה יהיה בשבילו כ'מסנת', באופן שיראה את כל אשר נעשה בחוץ בעיניי של בטחון ולעולם לא יגיע לידי צער וכאב, יהיה מה שיהיה.

איהו מבעית נפשיה

ויש להוסיף מראה-מקום נאה ליסוד זה שלמדנו, שכל מצוקה בלב נגרם על-ידי האדם בעצמו. במסכת קידושין (כד, ב) איתא: חנו רבנן, הכהו [האדון לעבדו]... נגר אזנו ואינו שומע, אין עבד יוצא בהן לחירות. אמר רב שמן לרב אשי: למימרא, דקלא לאו כלום הוא! ? והתני רמי בר יחזקאל: תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו, משלם נזק שלם... אמר ליה: שאני אדם, דכיון דבר דעת הוא, איהו מיבעית נפשיה (הוא הפחיד את עצמו). ופירש רש"י:

הנקודה הראשונה: רבינו כתב כאן בלשונו - "אף מהות הבטחון היא מנותח נפש הבוטח ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו". וכן כתב בספר "המספיק לעובדי השם" לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל, שהבטחון הוא דבר המסור ללב, ובלשונו: "שיהא הלב נשען ונסמך על ה' תעלה בהשגת משאלותיו להשמר מן הנהוק ולהשיג איזו תועלת", וכן הוא לשון הכתוב (תהלים כח, ז) "בו בטח לבי", וכן (שם קיב, ז): "נכון לבו בטוח בה".

ביאור הדבר: לב האדם הוא זה שמעורר בו מצוקותיו, כי בו מרגיש האדם פחד, בו הוא מרגיש קנאה, בו הוא מרגיש דאגה, וכן הלאה. וסיבת מצוקות אלו, היא במה שהחיות אינה מגיעה ללבבו כיאות. וכשהאדם משליך את לבו על ה', וזאת על-ידי שהוא מעלה במוחו את המחשבות הנכונות ועל-ידי שהוא מזכיר לעצמו את כל אותם מצבים שבהם ראה את יד ה', הרי הוא מחזיר את החיות הנחוצה ללבבו ממקור החיים, וממילא הוא מתחיל להרגיש תענוג גדול של קרבת אלוקים חלף מועקותיו.

וזהו הפירוש העמוק בלשון חז"ל (סנהדרין קו, ב, זוה"ק כי תצא רפא, ב) "רחמנא ליבא בעי". האדם אינו יכול למסור את כל לבו לה' אם אינו בעל בטחון. רק אם הוא בעל בטחון אמיתי, רק אז לבו מסור לה' בשלימותו, וזהו הלב שהקב"ה חפץ בו. ומתי רואים שלבו של אדם מסור לה'? כאשר יש לו סיבות רבות להיות עצוב ודואג, ולא זו בלבד שאינו נעשה עצוב ודואג, אף אינו יונק את חיותו ממקורות זרים, כי אם ממקור החיים על-ידי שהוא משליך את יהבו על ה'.

בכל רשימת התועליות, כגון שלא יצטרך בעל הבטחון לנדוד למרחקים ושלא יצטרך להתאמץ כל-כך במלאכתו וכו', שהם דברים כאלה שהאדם גורם אותם לעצמו, כי מי ביקש זאת מידו להתאמץ כל-כך? הקב"ה קבע מראש איך תגיע החיות אליך והנה אתה הולך לשאוב את חיותך באופן אחר!

סוף דבר, היות שכל כאב לב בא מחסרון חיות, ברור הוא שהאדם גורם זאת לעצמו, כי בזה שהוא משנה את מקום יניקות חיותו מכפי שגזר הבורא, ממילא נפסקת החיות מלבוא אליו. ואמנם מי ששם מבטחו בה' באופן מלא, אין חיותו נפסקת לרגע, וממילא אין שום מצוקה בלבו, ונפשו מלאה חיות ותענוג.

"וכי מיבעית מדעתיה קא מיבעית, שנותן לכו אל פחד קול הבא פתאום".

באמת היה מקום לרדן בכאן אם יתכן שלא יתפחד האדם מדבר הבא עליו בפתע פתאום. ונראה שמי שבאמת דבוק בקונו, יכול שלא להתפחד מדבר כזה, שהרי אין אצלו דבר הבא אליו בפתע פתאום, כי תמיד הוא אחוז במחשבות של אהבה ויראה.

אולם בכל אופן, סוף כל סוף, כשהאדם מתפחד, הוא עצמו גרם לכך מפני שקיבל אותו באופן מסוים, והדבר החיצוני היה רק סיבה לכך.

והנה לאחר שלמדנו את הפרק הראשון, אם נחזור שוב על פתיחת רבינו המחבר, נבין אותה יותר לעומק. כי נשים לב

יום שני פרשת במדבר – כ"ד אייר ה'תש"פ

מ"ח קנייני התורה – הקדמה וביאור הקניין הראשון – בתלמוד

להורות להם דרך

לאכול באופן שיפיקו את מירב ההנאה והבריאות מן המאכלים השונים. רוב האנשים לא תהיה להם כלל סבלנות לקרוא את הקונטרס, ואפילו אלו שיקראו אותו, יניחו אותו לאחר עשר דקות ויאמרו בוודאות שכבר הכל נהיר להם ואינם זקוקים לקריאה נוספת. ואכן מחמת חוסר סבלנות זה, לא יפיקו האנשים את מירב הנאתם מן המאכלים.

דוגמא נוספת מצויה: כשקונים ארון חדש וכדומה, ויש הוראות מהיצרן איך להרכיב את חלקיו, בדרך כלל יתעצלו לקרוא את ההוראות אלא יעדיפו לחשב מעצמם איך להרכיבו. ואז לפעמים תיקח להם מלאכת ההרכבה זמן כפול ומכופל, ולפעמים באמת יצליחו להרכיב את הארון כפי מה שיצא להם על-פי חישוביהם על-ידי שידחפו בחזקה, אך לאחר זמן יגלו שהארון סיים את תפקידו בטרם עת בגלל שלא הרכיבו אותו כראוי.

כך היא המציאות. אין לאנשים סבלנות להשקיע בלימוד הענין, מפני שהם רואים כנגד עיניהם את הדבר הערב להם, ומשתוקקים להשיגו כאן ועכשיו. אפילו אנשים הלומדים איזה מקצוע אשר ראו אחרים מצליחים בו, קשה להם מרוב דביקותם במטרה, ללמוד היטב את המקצוע על כל סימניו וסעיפיו.

כשאנחנו את עצמנו לקראת מתן תורה, כדאי מאוד להתבונן מעט במ"ח קנייני התורה המנויים בפרק שישי דאבות. הרי כולם יודעים כמה חשוב להיות בן תורה, ולאף אחד לא היה אכפת לו אם היה נעשה לבעל מדרגה גדול. השאלה הגדולה שכולם שואלים היא: איך באמת עושים זאת? איך קונים את התורה? איך עולים במעלות התורה?

ואכן התורה עצמה הורתה לנו גם הדרך איך לקנות את התורה, אך היצר משקיע את כל כחו למנוע את האדם מללכת בדרך זו, שהרי הוא יודע שאם ילך האדם בדרך זו, ללא ספק יצליח בתורה, כי דרך סלולה היא, והצלחה בתורה הלא פירושה להצליח בכל ענייני החיים כי התורה נותנת חיים לעושיה.

קריאת הוראות היוצר

האמת שעל פי רוב אין לאנשים סבלנות להתעכב על לימוד הוראות המלמדות כיצד להפיק את התועלות הרצויה מאיזה דבר. ולדוגמא, אם נושיב אנשים ליד שולחן ערוך בכל מיני מטעמים, אך יאמרו להם שבטרם יתחילו את סעודתם, יקראו קונטרס אחד משך חצי שעה, שבו ילמדו איך

מכלל הן אתה שומע לאו

וכמו כן הוא ברוחניות. האדם לומד בספרים על אודות גדלות התורה ועל מתיקות התורה, ועל כך שמי שמתמסר לתורה כל העולם נעשה משועבד לו ופרנסתו מזומנת לו תמיד, ומתעורר בו חשק גדול להשליך את עצמו תיכף ומיד בימה של תורה. אומרים לו לאדם: אל תרוץ! למד תחילה היטב איך קונים את התורה, כי אם לא תלמד איך קונים את התורה, אחרי זמן מועט של לימוד, תראה שאתה לא מצליח, ולא תבין למה, ואז כבר תקשה להתחיל שוב, כי תאמר שכבר התחלת וראית שאין לך סיכוי להצליח. ולכן מניח היצר הרע את כל מלחמתו למנוע את האדם מלהנות במ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, כי כך מובטח לו לשבור את לב האדם מלימוד התורה.

וכך דיבר מפורש בספר הקדוש "באר מים חיים" (פרשת שמות), וזה לשונו: וצריך האדם קודם לימודו לעיין היטב בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם כאשר מנאום חז"ל, ולראות לקובעם כולם בלבבו וללמוד התורה בכל פרטיהם, כי אם לא יביט קודם במ"ח דברים הללו לקובעם במעמקי לבבו באמת, לעולם לא יקנה התורה שיהיה לרצון לפני מי שאמר והיה העולם בשלימות, כי כן אמרו 'התורה נקנית במ"ח דברים', ומכלל הן אתה שומע לאו, שבלא מ"ח דברים הללו, לא יקנה התורה.

עיקר הקנין גמירות דעת

והנה בעסקנו במ"ח הדברים שהתורה

נקנית בהם, יש לנו לבאר תחילה משמעותו של קנין. ובכן, הראשונים בפרק ראשון דמסכת קידושין, אשר שם מנויים הקניינים השונים שקונים בהם האשה, העבדים, המטלטלים, בהמה דקה ובהמה גסה, כתבו שהקנין נעשה על-ידי גמירות דעת.

וביאור הדבר, שכאשר האדם מחליט בהחלטה נחושה אשר מקורה ב'דעתו' שהיא החלק העמוק ביותר שבנפשו וכלולים בה כל חלקי הנפש, שהוא מעביר את הדבר שהיה עד כה ברשותו לרשות חברו, הרי הוא עובר בכך לרשות חברו. הוי אומר: לא מעשה המשיכה עושה את הקנין ולא מעשה המסירה, כי אם גמירות הדעת (וי"א שכך הוא גם בקנין כסף), וכל אלה רק מסייעים לאדם לבוא לידי גמירות דעת.

והגם שדנו הפוסקים אם ובאיזה אופן מועילה גמירות דעת בלי מעשה קנין³, אבל כולי עלמא מודו שמעשה קנין בלא גמירות דעת אינו כלום, ואם למשל יעשה האדם מעשה קנין והוא ישן, לית דין ולית דיינא שלא הועיל בכל מאומה.

מסיבה זו אין הקטן יכול לעשות קניינים, כי אין אצלו מושג של "גמירות דעת", והרי כן תראה את הילדים מחליפים חפצים זה בזה, ולאחר שעה קטנה מתחרטים וחוזרים בהם. כדי שיוכל האדם להבין בעומק לבו שכעת הוא מעביר את החפץ מרשותו לרשות חברו בשלימות ובלי שום פקפוק וצד חזרה, הוא זקוק לדעת וממנה לגמירות דעת, והקטן הרי אין לו דעת.

³ ראה 'חזון איש' על בכורות יח, ב בשם אביו.

יכול וכל אשר יעשה יצליח". אבל כדי שיצליח בתורה, הוא מוכרח לקנות את התורה, עד שתהיה התורה שלו ויקויים בו לשון הפסוק "ובתורתו יהגה", תורתו דווקא.

וכיון שהקניינים נעשים תמיד על-ידי גמירות דעת, אף קנייני התורה נעשים תחילה לכל על-ידי גמירות דעת. והנה בכלל הגמירות דעת הוא להבין שמוטלת עליו אחריות מיוחדת מחמת בעלותו על החפץ, וכן יודע כל מי שנושא את האשה, שאינם החיים של קודם הנישואין דומים לחיים שלאחר הנישואין, כי לאחר הנישואין אין האדם אדם לעצמו, הוא כבר אינו יכול ללכת לאן שרוצה ומתי שרוצה, אלא יש לו אחריות.

כשהאדם בא ללמוד תורה, עליו לדעת שכדי להצליח בתורה, עליו לעשות קנין של גמירות דעת, דהיינו להיות מוכן לחיות חיים שונים בתכלית מאותם חיים שהיה רגיל לחיות עד כה. ואם אין לו עדיין גמירות דעת, הגם שהוא מחוייב ללמוד כי כבר כפו עליו הר של גיגית והוא מושבע ועומד מהר סיני, מכל מקום לא יפול ברוחו כשיראה שאינו מצליח בתורה, שהרי עדיין לא עשה בה קנין.

מעין גנים באר מים חיים

במדרש (שה"ש רבה פר' ד) איתא: אמר רבי יוחנן: ארבעים ושמונה פעמים כתיב בתורה באר באר, כנגד ארבעים ושמונה דברים שנקנה במ התורה, הדא הוא

הקנין משנה את מהות החפץ

והאמת שפלא גדול הוא מדוע באמת הוא כך, אבל כך רואים מדברי הראשונים, שבזה שבא האדם להחלטה נחושה בדעתו, שהחפץ שהיה עד כה ברשותו, יעבור לחבירו, הוא משנה ברגע אחד את מהות החפץ, ואם עד כה היה החפץ ברשותו ובמידת מה היתה אחודה עמו, שהרי רק הוא היה יכול לקדש בו את האשה, מרגע זה ואילך נמצא החפץ ברשות חבירו ורק הוא יוכל לקדש בו את האשה.

ויותר מפורש תראה ששינוי הבעלות גורם לשינוי במהות החפץ, מחמץ שעבר עליו הפסח, שאם היה ברשותו של ישראל, חל עליו איסור רוחני וחייבים לשרפו, ואם היה ברשותו של עכו"ם לא חל עליו שום איסור ואין חייבים לשרפו. וכעין זה למדנו מתורת החסידות והוא מיוסד על מאמרי חז"ל⁴, שחפץ שנמצא ברשותו של צדיק, אע"פ שלא ראהו הצדיק מעודו, שורה עליו קדושה, כי עצם זה שהוא בבעלותו, משרה עליו קדושה, ורושם מקדושה זו יישאר על החפץ גם לאחר שיצא מרשות הצדיק, וכשיחזיקוהו אחרים ימצאו בו תועלת גדולה.

ובתורתו יהגה יומם ולילה

המצליח בתורה זוכה למה שכתוב בתחילת התהלים "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא

⁴ ירושלמי נדרים פ"ט ה"א. ראה 'דברי תורה' להגה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש ז"ע ח"א אות כג. 'פנים יפות' פרשת לך לך, ו'שם משמואל' לך לך תרפ"א.

ממנה את חיותם).

הא לך שיש לכל אדם באר בנשמתו, כי זה נקרא באר, מה שעולים לו לאדם רעיונות אמיתיים במחשבתו ונפתחים לו מעיינות החכמה. אלא שלשם כך זקוק האדם ללמוד את התורה במ"ח הקניינים שלה, כי אז התורה נעשית קניינו ונפתח לו הבאר שבנשמתו. ולכן יוכל האדם ללמוד יומם ולילה ולא יצליח, ורק כאשר ייפתחו לו מעיינות החכמה בתוך לבו, אז יצליח. מ"ח הקניינים הם דרכים ואופנים כיצד לחפור בארות, כמו שתראה שהרבה מהקניינים הם מלאכת עבודה במהות האדם, וכאשר חופרים – מוצאים.

והיה כעץ שתול על פלגי מים

לפלא לציין שדוד המלך ע"ה בתחילת התהלים כבר מרמז לנו שעל-ידי קנייני התורה נפתח לו באר בלבו של אדם, וכך הוא אומר: "כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח". הרי שעל-ידי שפועל האדם שתיעשה התורה "תורתו", וזאת על-ידי קנייני התורה, ממילא והיה כעץ שתול על פלגי מים וכו' וכל אשר יעשה יצליח, כי מי שנפתח לו באר התורה, מכון תמיד אל האמת, וה' אתו בכל אשר הוא עושה.

האשה נקנית מדעתה

כן ראינו להאדמו"ר מרחמסטריווקא-ארה"ב שליט"א, שהביא רמז נאה לענין זה: בתחילת מסכת קידושין שאל הש"ס למה נקט התנא 'האשה נקנית' ולא 'האיש קונה'. ואחד מהתירושים שם: אי

דכתיב 'מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון'.

ביאור דברי המדרש: התורה נקראת 'באר' מפני שהיא נובעת מים חיים, ולכן כתבה התורה "באר" מ"ח פעמים בתורה, לומר לך שעל-ידי כל אחד מקנייני התורה נפתח עוד באר מבארות התורה, כך שמי שהיה אצלו כל מ"ח קנייני התורה, יהיו נובעים אצלו מימי התורה בשפע.

הצלחה אינה נמדדת בריבוי ידיעות

וראינו להגה"צ רבי שלמה וואלבה צ"ל בספרו "עלי שור", שמביא את דברי המדרש וכותב: הראית לדעת שהצלחה בתורה אינה נמדדת לפי רוב ידיעותיו של אדם במה שכתוב ספרים. הלימוד בספרים הוא רק סוג של השתדלות, כי אם לא ישב האדם מול הספר וילמד, לא עשה כלל את המוטל עליו ואיך ירצה להתחיל להצליח בתורה. אבל ההצלחה האמיתית בתורה נמצאת אצל מי שבארה של תורה פתוח בנשמתו.

וכבר כתב כן בספר הקדוש "קדושת לוי" על מה שאמרו חז"ל שאברהם אבינו למד את כל התורה כולה קודם שניתנה. כי לכאורה אינו מובן מי לימדו אותה? אך הביאור הוא, שנשמתו של אברהם אבינו ע"ה בהיותה מזוככת ידעה לבדה מאין היא מקבלת את חיותה ועל ידי כן השיגה את מצוות התורה מעצמה. והרי זה כתינוק בן יומו שיודע בעצמו מהיכן לינוק מבלי שיצטרכו ללמדו זאת, וככל שאר בעלי החיים והצמחים שיודעים מעצמם מהיכן לינוק את חיותם (ואפשר לראות זאת אצל הצמחים שפונים לכיוון השמש כדי לינוק

במהון פסול

הגה"ח רבי נתן לובארט זצ"ל⁵ התבטא פעם: ישנה תשוקה סמויה בלבו של כל יהודי להיות תלמיד חכם גדול, וכל אחד היה מוכן אפילו לשלם לזה יותר מכפי יכולתו. אבל רבים רוצים שזה יקרה כמו מעצמו, בלי לשבת ולהגות בתורה. ודבר זה אינו באפשרי, כמו שאי-אפשר לשבוע בלי לאכול.

וסיפר מה ששמע מהרה"צ רבי יואל אשכנזי זצ"ל⁶: אלמנה אחת באה פעם לפני הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגאסטינין זיע"א וביקשה שיתפלל על בנה שלא יגייסוהו לצבא. הורה לה הצדיק שיעמדו היא ובנה כל הלילה ויאמרו את כל ספר התהלים מרישא עד גמירא שתי פעמים, ולה' הישועה... האלמנה ובנה התחילו אכן לומר את התהלים כמצוות הרבי, אך לפתע התעייף הבן ועצר מאמירת התהלים. אמו האלמנה נבהלה ופנתה אליו בקול צווחה: "איך תיוושע אם תתן לעייפות להשתלט עליך?" ענה לה הבן: "ה' יכול להושיע אותי גם בלי אמירת תהלים". אמרה לו אמו: אז דו וועסט זיך פארלאזן אויפן אויבערשטן, וועסטו ווערן א זעלנער (אם תישען על ה' לעת כזאת שיושיע אותם בלי תפילות ותחנונים, יגייסו אותך לצבא).

הפטיר הגר"נ לוברט על משקל זה:
"אז דו וועסט זיך פארלאזן אויפן

תנא קונה, הוה אמינא אפילו בעל כרחא, תנא האשה נקנית, דמדעתה אין, שלא מדעתה לא.

מבאר האדמו"ר מרחמסטריווקא: האשה היא רמז לתורה כידוע, ומגלה לנו התנא בנקטו בלשון 'האשה נקנית', שאי-אפשר לקנות את התורה בעל כרחא, אלא מדעתה. ובכן, אין התורה מסכמת להיות קנויה אלא למי שמקיים את מ"ח הקניינים המנויים במשנה באבות.

הקנין הראשון – בתלמוד

כעת נתחיל בע"ה ללמוד את מ"ח הקניינים, לבארם ולעמוד על פרטיהם. הראשון הוא "תלמוד", כלשון המשנה "התורה נקנית במ"ח דברים, בתלמוד..." ופירושו הפשוט הוא **לשבת וללמוד**. והנה כל אחד שואל בתמיהה מה ראה התנא למנות דבר זה כאחד מקנייני התורה, והרי פשוט הוא ואינו צריך להיאמר שבלי שישב האדם וילמד, לא יצא ממנו כלום.

ואכן ישנם ממפרשי המשנה שמפרשים מהאי טעמא, שכוונת התנא לומר **שעל האדם ללמוד מרב דווקא**, כדי שאם יטעה בלימודו, יעמידנו רבו על טעותו. אך רבים מן המפרשים פירשו אותו כפשוטו, ודעתם שצריך להזהיר על כך, כי תמיד ימצאו בני אדם שיטעו לחשוב שאפשר לגדול בתורה בלי לשבת וללמוד.

⁵ גאון מופלא מחסידי גור, מנכדי הרה"צ רבי אברהם מרדכי אלתר בן ה'חידושי הרי"ם מגור זי"ע למד בישיבת חכמי לובלין ועלה ארצה ללמוד בישיבת 'שפת אמת' קודם המלחמה. למד בחברותא ספרי קבלה עם הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטריווקא זי"ע.

⁶ מחסידי סלאנים בטבריא ת"ו. רבי נתן חתן בנו של הגה"צ רבי משה קליערס זצ"ל והיה מתגורר בטבריא זמן מה אחרי חתונתו.

בגלל אהבתו את החכמה אע"פ שעדיין חסר לו הרבה מידיעת התורה.

ומעתה, אם ירצה האדם לדעת איך יוכל לשבת שעות רבות ולעסוק בתורה, התשובה היא, **שיצטרך להגביר את אהבת החכמה בלבנו**, כי אז ממילא ישב שעות רבות ויעסוק בתורה בלי שום קושי.

כלל בן שש מילים

פעם נשאל אחד מגדולי וצדיקי פולין איך הגיע להיות גדול בתורה, והרי ידוע היה בתחילת ימיו כאיש סוחר המתפרנס ממשא ומתן. ענה: כלל יש לי והוא מורכב משש מילים בלבד – **נישט וואו, נישט ווען, נישט וואס** [לא אפה, לא מתי, ולא מה]. והסביר: **נישט וואו** – ישנם אנשים שיכולים ללמוד דווקא בבית המדרש, ישנם אנשים שיכולים ללמוד דווקא בבית כי רק שם יש להם ישוב הדעת. **אצלי אין שום חילוק היכן אני לומד**. יכול אני ללמוד בבית המדרש, בבית, באכסניה, בדרך ובכל מקום אחר שאני נמצא. **בכל מקום שאני הולך, שם בית מדרשי**.

כן אני מכיר אנשים רבים בשנים האחרונות, שהתרגלו ללמוד תוך כדי נסיעתם לכולל וחזור ממנו, כך שהרבה מידיעותיהם בתורה הם חבים לנסיעותיהם. ומאידך, רבים מהם הפסיקו בחודשיים האחרונים לרכוש ידיעות בתורה, מפני שהפסיקו לנסוע לבית תלמודם ואינם רגילים ללמוד בבתיהם. אך לפי האמור, **צריך האדם להרגיל את עצמו ללמוד בכל מקום שהוא נמצא, בלי שום חילוק בין מקום זה למקום אחר**, והוא בוודאי תנאי בקיום הקנין הראשון מהמ"ח קניינים – בתלמוד.

אויבערשטן, וועסטו בלייבן אן עם הארץ" (אם תישען על ה' שיעשה אותך לגדול בתורה מבלי להגות בתורה, תישאר עם הארץ).

והרי כבר אמרו כן חז"ל (נדה ע, ב): **מה יעשה אדם ויחכם? ירבה ביישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו**. הראית לדעת, שתחילה לכל צריך האדם להרבות ביישיבה, דהיינו לשבת על יד הספר ולהגות בתורה, כי אם יבקש רחמים ולא ישב וילמד, יישאר עם הארץ.

אהבת החכמה

אמנם כן, דבר זה לכשעצמו, יש ביכולתו לייאש רבים וטובים, שהרי כל אחד כבר שמע כזאת ממשגיחיו ביישיבה, שאם ירצה לגדול בתורה יצטרך לשבת ח"י שעות על מקומו ולהגות בתורה, אך הוא מרגיש שאין לו את הכלים לזה. די לו כמה שישב חודשיים בביתו בגלל וירוס הקורונה, בהם נכה לראות כי הישיבה על מקום אחד במשך רבע שעה ברציפות, כמוה כגלגול שלג וכארבעים תעניות רצופות...

אכן כדי שנוכל באמת לקיים את הקנין הראשון של התורה, נצטרך לעמוד על תכונת המתמיד. והנה כבר למדנו מדברי רבינו יונה על לשון התנא (אבות פ"ד מ"א) **"איזהו חכם הלומד מכל אדם"**, **שהחכם הוא מי שלרוב תשוקתו לדעת את התורה ולרוב אהבתו את החכמה, מוכן ומזומן ללמוד מכל אדם ואפילו מקטנים ממנו**. לעומתו, מי שבחר ממי ילמד וממי לא ילמד, סימן הוא שאינו אוהב את החכמה, כי מי שאוהב את החכמה מה איכפת לו מי אמר אותה, העיקר שקנה עוד דבר חכמה. ולזה ייקרא 'חכם'

היכולת ללמוד כל מה שנקרא בשם תורה. אפילו "ישיבישער" שמחובר מאוד לנשים נזיקין, אם תהיה לו שייכות אמיתית לתורה, יתענג עונג רב גם נוכח חידוש בהלכות שבת.

פתיחת גבולות הלימוד

זהו הקנין הראשון שבמ"ח קנייני התורה, לפתוח את גבולות הלימוד. והלא כן ראינו בתקופה זו, שהשייבה יכולה להתקיים בכל מקום, אם ברשות הרבים – ברשות הרבים, ואם ברשות היחיד – ברשות היחיד. בחורבות, בגגות, בפרדסים, ואפילו בטלפונים.

ולפי מה שראינו בתחילה שהקנין נעשה על-ידי גמירות דעת, נמצא שעל האדם לגמור בדעתו ולקחת החלטה נחושה בלבד, כי הנה הוא הולך מעתה להרחיב את גבולות תלמודו לפי מדרגתו, ואז יראה ברכה והצלחה בתלמודו.

המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל היה אומר לתלמידיו בדרך משל: מעשה בבית מסחר של שני שותפים, שבאמצע הלילה נאחז בו הדליקה ונשרף הוא עם כל אשר בו. כשבאו בבוקר לבשר לשותפים את הבשורה הרעה, אחד מהם לא רצה לצאת ממיטתו, באמרו כי ממילא אין לו מעתה במה לסחור ומה לו לצאת ממיטתו הנוחה. ניסו לדבר על לבו, שמא ימצא איזה סחורות שלא נשרפו ויוכל לסחור בהם, אך ללא הועיל. הוא הסתובב במיטתו על צדו השני ולא רצה לשמוע מכלום. לעומתו, השותף השני כשמעו את הבשורה הרעה, קפץ ממיטתו, הלך לבית המסחר, הציל זעיר פה זעיר שם ממה שלא נשרף על-ידי

ובחזרה לדברי הצדיק: **נישט ווען** – גם זה יש לך אנשים שיכולים ללמוד רק בזמנים מסויימים, כגון לפנות בוקר, כי לאחר מכן כבר אין להם ישובה הדעת. אך הוא התרגל ללמוד בכל הזמנים, עד שאין אצלו חילוק לענין הלימוד בין יום ללילה.

נישט וואס – גם זה יש לך אנשים שיכולים ללמוד רק דברים מסויימים, ולדוגמא, יש מי שאוחז לפי סדר לימודו בשולחן ערוך אורח חיים סימן ש"כ סעיף ז, והוא נעול בלבו ללמוד רק אותו, או מי שלומד דף היומי ואינו מעלה במחשבתו ללמוד איזה ענין אחר, והנה הוא נמצא כעת במקום שאינו יכול למצוא את הספר שהוא חושב ללמוד עכשיו, ממילא הוא מסתובב סחור סחור ומבלה את זמנו לריק כאשר תירוצו עמו שאינו מוצא את ספרו.

אצל גדול זה, לא היה שום חילוק מה הוא לומד, ולכן לא היה הולך אף פעם בטל, כי תמיד היה לו מה ללמוד. והאמת שכך היו כל תלמידי החכמים שהכרנו. לרוב תשוקתם לדעת את כל התורה כולה, פיתחו בלבם "סקרנות" ללמוד את כל חלקי התורה בלי חילוק בין זה לזה. ומסיבה זו היו יכולים לשמוע מהם חידושים על כל חלקי התורה, באורח חיים, ביורה דעה, באבן העזר, בחושן משפט, באגדה בדרוש, על הכל היה להם מה לדבר ומה לחדש.

אף זה תנאי הוא בקיום הקנין הראשון, כי מי שאוהב את התורה על כל חלקיה, לא יסוג מלימודו מחמת שאינו מוצא את ספרו, וכך לא יתבזבוזו לו שעות יקרות של לימוד. ופשוט הדבר שאין לזה סתירה עם קביעת סדר של לימוד, כי מלבד הסדר הקבוע, יכול האדם לפתח בלבו את

זה, וכה אמר: בימים כתיקונם עסוק אני כל היום בהכנת שיעורים ובמסירות שיעורים וחזור חלילה. אבל עכשיו אם ייסגרו הישיבות, היאך אוכל ללמוד? וכי התיישב סתם ליד מסכת כריתות ואלמד?! אינני מסוגל לכך! ניסיתי כבר כמה פעמים ללמוד לשם ללמוד, וכל פעם נשברתי כעבור דקות מועטות.

שאלה טובה היא, אבל לפי מה שלמדנו, על האדם לפתח בלבו תשוקה לידיעות בתורה וואו דאס איז און ווען דאס איז (היכן שהוא ומתי שהוא), ולאט לאט תצטברנה לו עוד ידיעות ועוד ידיעות, עד שיערב לו לימודו בכל מקום בתורה ואף יוכל לדמות מילתא למילתא. אין דרך אחרת להגיע לקנין הראשון - "תלמוד", מלבד דרך זו, להכריח את עצמו לפתח בלבו התשוקה לרכוש עוד ועוד ידיעות בתורה בכל חלקיה. והרי בזמנינו הדבר נעשה קל בהרבה מבעבר, ומי שרוצה יכול לרכוש אין-ספור ידיעות בדרכים קלות ונוחות. אך על האדם להבין, שאין זה דבר של מה בכך, אלא כלול הוא בקנין הראשון שבמ"ח קנייני התורה. וכשיגמור האדם בדעתו ללמוד באופן זה של תלמוד, יראה שיפתח לו באר מים חיים של ידיעות בתורה ממקור עליון.

הדליקה, יצא לסחור בהם, והרוויח כמה פרוטות להחיות בהן את נפשו ונפשות בני ביתו.

היודעים אתם מה החילוק בין שני השותפים? שאל רבי גד'ל לתלמידיו. הוא שאל והוא השיב: הראשון מעולם לא אהב כסף; הוא אהב עשירות, וכיון שראה שלעולם לא יחזור להיות עשיר כמקדם, לא היה לו בשביל מה לקום ממיטתו. השני לא אהב דווקא עשירות; הוא אהב כסף יהיה מה שיהיה, העיקר שיהיה לו במה לקנות בו לחם לביתו...

אמר רבי גד'ל: מי שיש לו תוכנית (פלאן) ברורה במוחו איזה סוג תלמיד חכם עתיד הוא להיות, בו ברגע שהתוכנית שלו תשתבש, יפול ברוחו ולא יוכל להמשיך בלימודו. אבל מי שמפתח בלבו תשוקה אמיתית לבלוע עוד ועוד מידעות התורה, תהיינה הידיעות מה שתהיינה, לעולם לא יפול ברוחו, כי ישיש וישמח עם כל ידיעה בתורה ובסוף גם יזכה לעשירות גדולה בתורה.

פיתוח תשוקה בלב

ימים ספורים אחרי הפורים דהאי שתא, דיבר עמי מגיד שיעור אחד על קושי

יום שלישי פרשת במדבר – כ"ה אייר ה'תש"פ

המשך ביאור הקנין הראשון מקניני התורה – תלמוד

הגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל אבד"ק קאשו⁷ בספרו "חלק לעולם הבא", ואלו דבריו: תלמוד תורה שונה מלימוד שאר החכמות, במה שהוא תלוי בניצול הזמן. ולכן אפילו ילמד האדם שעות רבות, אם יבזבז חלק מזמנו לריק, יחסר לו מתכונת התלמוד. ומאידך גיסא, מי שטרוד בפרנסתו ויש לו רק שעה אחת פנויה ביום ללימוד התורה, אם ינצל שעה זו במלואה בלימוד התורה, יקיים מצות תלמוד תורה כיאות⁸.

תכונת ה'תלמוד' פירושה מעתה, להתרגל ללמוד תורה בכל רגע פנוי, ולא עשה כן הקב"ה לכל גוי בשום חכמה שבעולם. ויש להוסיף על דברי הגאון, שכן הוא בכל שאר קנייני התורה המובאים במשנה באבות, כי כולם שייכים רק לתורה ולא לחכמות אחרות. אין שום חכמה שבעולם שנוכל לומר עליה, שהדרך לקנותה היא במיעוט שיחה ומיעוט שינה ומיעוט דרך ארץ וכו', כי מה לכל אלה ולחכמות העולם, הנקנות רק על-ידי מוח חזק ותפיסה מהירה. וביאור הדבר כמו שנתבאר בשיעור הקודם, שהתורה בשונה משאר החכמות דומה לבאר שדולים ממנו מים, ומי שקונה את התורה, המים עולים בו מאליהם ונובעים

תורה היא וללמוד אני צריך

נמשיך לעסוק בע"ה בביאור הקנין הראשון ממ"ח קנייני התורה, והוא הנקרא בלשון התנא – תלמוד. ונשאל שוב: מה שייך דבר זה לקנין, והרי הלמידה בפועל הוא גוף הדבר שאותו צריך לקנות, ושבלעדיו לא יהיה מה לקנות? הגע עצמך, אם יבוא האדם לקנות בהמה, וכי נוכל להגדיר את הבהמה עצמה כקנין? ! הבהמה היא הרי הדבר שאותו באים לקנות! וכמו כן התלמוד הוא הדבר שאותו צריך לקנות, ומה שייך לכנותו בשם קנין?

עוד יש לשאול: הלא התורה לכל בני ישראל ניתנה, ואם כן הדין נותן שגם קנייניה יהיו מסורים לכל ושווים לכל נפש, ומה נעשה שרבים רואים את עצמם כבלתי יכולים מלשבת וללמוד שעות מרובות. הם יכולים ללמוד זעיר פה זעיר שם, אבל לא לשבת במקום אחד במשך שעות מרובות וללמוד.

הצלחה בתורה תלויה בניצול הזמן

ובטרם נבוא ליישב את השאלות על-פי דרכנו, נציג תשובה לשאלה השניה מפי

⁷ מגדולי רבני אונגארן, תלמיד המהר"ם שיק ז"ל והחתן סופר ז"ל. הסתופף בצל צדיקי בעלזא צאנו וסיגנו די"ע.

⁸ ראה 'אמרי פנחס' שער תורת האדם אות קלט בשם הרה"ק רבי רפאל מבערשיד ז"ע.

של פלוני. למה לא? ואינו צריך למלוא ישוב הדעת כדי להסכים לקבל את מה שהוא מקבל. כל מה שנחוץ לו ישוב הדעת בעת הקנין כדי שתגמר דעתו בדבר הקנין, הוא רק על החלק שהוא הולך לוותר משלו ולהעבירו לחבירו.

לדוגמא: כשאחד מוכר פרתו לחבירו, המוכר זקוק לגמירות דעת על שהוא הולך לוותר כעת על הפרה שממנה התפרנס עד כה, אתה חרש את שדהו וממנה היה לו חלב לבני ביתו. ומאידך, הקונה זקוק לגמירות דעת על שהוא הולך לוותר על כספו שעמל עליו בעשר אצבעותיו.

ואפילו בקידושי אשה כן הוא. מצד האשה הדבר פשוט שהיא זקוקה לגמירות דעת מיוחדת, שהרי היא מפקירה את עצמו לבעלה (כלשון הר"ן במסכת נדרים) ומשתעבדת לו לכל ימיה חייה. אך גם מצד בעלה כן הוא, שהרי הוא לוקח על שכמו אחריות גדולה מעתה, ומלבד מה שיצטרך לתת לה שארה כסותה ועונתה כפי שהוא מחויב על-פי תורה, עוד יצטרך לשנות את כל הרגלי חייו בגללה.

וכמו כן מי שקונה בהמה במתנה, כלומר בלי תשלום, אף הוא הלא מקבל על עצמו אחריות לטפל בה ולהאכילה, ושם תזיק יתחייב ישלם ככל אשר ישיתו עליו הדיינים, ועל כן אף הוא צריך לשאול את עצמו, האם הוא באמת מוכן לקבל עליו אחריות זו, ועל כך הוא צריך גמירות דעת.

מבאר ה"ראשית חכמה": מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם נקראים קניינים, מפני שהרוצה לקיים אותם כדי לקנות את התורה, עליו לדעת תחילה כי הנה הוא הולך לוותר על מ"ח דברים, ועליו

כמעין המתגבר. ובשביל זה זקוקים לקניינים מיוחדים והם מ"ח קנייני התורה.

ובכן, נחזור לשאלתנו: אם הקניינים נועדו כדי לפתוח את בארה של תורה בנשמת האדם, מדוע נחשב התלמוד כאחד מן הקניינים, והלא התמדת הלימוד נחוצה גם בשאר החכמות, כי בלעדיה לא יהיה לאדם מה לקנות? ואכן לדברי הגה"ק מקאשוי, התשובה ברורה, שאין כוונת התנא בנקטו הלשון "תלמוד" לריבוי שעות, אלא כוונתו לניצול הזמן, כל אחד כפי הזמן שיש לו, וניצול הזמן הוא תכונה המועילה דווקא בתורה לפתוח על ידיה את הבאר מים חיים. אך אנו ננסה להעמיק יותר כדי להבין יותר את מהות קנייני התורה.

גמירות דעת לאבד את מה שיש לו

והנה בספה"ק "ראשית חכמה", בעסקו בענין מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, ביאר שהם נועדו כולם להרחיק מן הלב את האהבות והמשיכות להנאות העולם. ואם עד עכשיו היה לכו ומוחו של אדם מופנים כלפי הנאות העולם, כשיתחיל לקיים את קנייני התורה, יסתובבו לאחור ויתחילו להמשך ולשאוף אחר הרוחניות וכןגד זה למאוס בהנאות הגשמיות.

ונבאר זאת על-פי היסוד שהוסד בשיעור הקודם: קנין פירושו שהאדם גומר בדעתו ומחליט בלבו בהחלטה נחושה לעשות את מה שעושה. וכעת נוסיף עוד, שפירושו של קנין הוא בעיקר, שהוא גומר בדעתו על מה שהוא הולך לאבד, ולא כל-כך על מה שהוא הולך לקבל תמורתו. הרי כל אחד מוכן ומזומן בכל לבו לקבל מיליון דולר, לקבל דירתו של פלוני, לקבל חפצו

שהקדמתם נעשה לנשמע), אכתי בפחזותייכו קיימיתו (עדיין אתם עומדים בפזיזותכם)!

הגוי כשהוא שומע שבני ישראל הקדימו נעשה לנשמע, הוא תמה על כך: על מה ראו לוותר על עולמם? והלא אין האדם יודע את עתידו, וטוב לו שיאכל וישתה כי מחר ימות! והתשובה היחידה שיש לו לכך, היא שבני ישראל הם עם פזיז ואינם עושים את מעשיהם במחשבה תחילה. אך האמת שבני ישראל יש להם אמונה, ומתוך אמונתם שיערב להם לאחר זמן, הם מוכנים לעשות ככל אשר יצוה אותם ה' ובכלל זה לוותר על כל מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם.

התרחקות מן החומר בתנאי להתאחדות עם התורה

ובחזרה לדברי ה"ראשית חכמה": התורה אינה יכולה להתאחד עם גוף האדם אלא עם נשמתו, ולכן מי שגופו מושך אותו להנאות גשמיות, אין התורה יכולה להתאחד עמו. ואף כי יוכל מי שנמשך אחר ההנאות הגשמיות להכניס ידיעות התורה במוחו, לא יהיה אלא כחמור נושא ספרים, אבל כדי שתתאחד התורה עמו וייעשה כבאר וכמעין המתגבר, יוכרח להשקיט את גופו ממשכיכותו להנאות הגשמיות ולהגביר את נשמתו הנמשכת אחר הרוחניות, וזאת על-ידי שירגיל את עצמו ובעיקר יגמור בדעתו להשקיט את התכונות הגשמיות ולעורר במקומן את התכונות הרוחניות.

ואכן כשעוברים על מ"ח הדברים, רואים באופן בולט שרבים מהם, הם כאלה המשקיטים את משיכת האדם אל החמריות. ולמשל, מיעוט שיחה ומיעוט שחוק –

להתיישב היטב בדעתו ולבדוק אם הוא באמת מוכן לכך.

טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף

אלמלא הקדמת ה"ראשית חכמה", היינו יכולים לחשוב בטעות שהדברים שהתורה נקנית בהם, הם דברים טכניים, וכמו למשל "מיעוט שינה", בוודאי הממעט משנתו יש לו יותר שעות פנויות ללימוד התורה וממילא קונה את התורה. אולם מהקדמת ה"ראשית חכמה" אנו לומדים שאין הדבר כן, אלא "מיעוט שינה" ואתו עמו כל שאר הקניינים, הם משיכות להנאות העולם שעל האדם לוותר עליהם ברצותו לקנות את התורה.

וכשיקנה את התורה, ירויח ממילא פי אלף אלפי אלפים וריבי רבבות ממה שהפסיד בעבור קנייתה, כי לאחר שהתורה נעשית שלו, הוא זוכה ממילא לתענוג עצום שאין לתארו ואין לשערו. ואמנם מתחילה הוא צריך לקבל את החלטה לוותר אע"פ שאין מרגישים עדיין שום תענוג, וסוף התענוג לבוא. וכמו שבני ישראל אמרו בעמדם על הר סיני – נעשה ונשמע.

עמא פויזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו

ואכן קשה מאוד לקבל החלטה זו מתחילה בלי אמונה בהשי"ת, ולכן לא יכלו אומות העולם לומר נעשה ונשמע, כי מי שאין לו אמונה בהשי"ת, מה לו ולצרה הזאת לוותר על כל מנעמי העולם. וזה מה שאמר ההוא מין לרבא כשראה אותו שקוע בתורה בעוד דמו מטפטף דם: "עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו (עם פזיז אתם

מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד, אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן, ומחמת ענוותנותם זכו לכוון יותר אל האמת ונפסקה הלכה כמותם.

כלי מלא מחזיק – ריקן אינו מחזיק

יסודם של מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, הוא להיות עמל בתורה על-ידי שינוי מהותו, כי אז הוא נעשה כלי לקבל את התורה ולהיות פרה ורבה. והאמת שכבר בעת מעמד הר סיני למדנו זאת הקב"ה, וכדאיאתא במסכת ברכות (מ, א): בא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מידת בשר ודם, מידת בשר ודם כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, מלא מחזיק, ריקן אינו מחזיק, שנאמר (שמות טו, כו) ויאמר אם שמוע תשמע, אם שמוע - תשמע, ואם לאו - לא תשמע.

הרי שכל פעם שהאדם לומד תורה וגומר בדעתו שהתורה תשנה את מהותו, תסייע לו התורה לוותר על השחוק ועל תענוג ועל שיחה בטלה, ולקבל יסורים באהבה, ולאהוב את הבריות וכן הלאה, ובכך להיות כלי להחזיק את התורה. לתורה יש כוח להגביר באדם את מ"ח הדברים שהיא עצמה נקנית בהם. וביתר ביאור: מ"ח קנייני התורה הם החלטה שעל האדם לקבל לשנות את מהותו באותם מ"ח דברים, וכשהוא לומד תורה, התורה מסייעת בעדו לקיים את מ"ח הדברים.

רגלי הסידיו ישמור

כן היו צדיקי הדורות מלמדים את

הליצנות והקרירות מקלקלת את העדינות שבמוח ובלב, ומעכבת את דברי התורה שבכתב ושבעל פה מלהתיישב בלבו ולקנות בו שביתה. וכן אמונת חכמים וקבלת יסורין, ומיעוט שינה ומיעוט תענוג ועוד.

עמלות בתורה כיצד?

הלא זה היה אחד מהדברים העיקריים שהבעש"ט הקדוש בא לתקן בעולם. בזמנו היתה תורה הרבה שנלמדה שלא בקדושה ובטהרה, ולא בענווה הנכונה, כי אם לפלפל ולהתייחר, והוא בא להשריש בלבבות בני הדור את כל מה שחז"ל אמרו בענין זה, ולהחזירם אל דרך הלימוד האמיתית.

וזה מה שלימד הבעש"ט לדורו ולדורות הבאים אחריו, שישנה האדם את מהותו, יתקן את מידותיו ואת ראייתו את העולם, כי אז ייעשה מרכבה לשכינה, וממילא כל דבר תורה שייכנס אליו יפרה וירבה.

וכבר יוכל להיות אדם שיישב ויתיגע על סברא ארבע שעות רצופות, ולא ייחשב לו כעמלות בתורה, וזאת משום שגישתו אל הלימוד אינה נכונה ואינה ראויה, ולכן גם אם יתעמל מאה שעות רצופות, יתכן שלא יגיע אל האמת, כי אין זה מוכרח שבגלל שהתפלפל והלך הלוך ושוב מאה פעמים, יגיע אל האמת. כדי להגיע אל האמת זקוקים לסייעתא דשמיא.

ומצד שני יוכל להיות אחד שעסק בגמילות חסד במסרו את כל כולו להש"ת, ולאחר מכן התיישב עם הספר ותיכף ומיד כיוון אל האמת, כי גישתו אל הלימוד היתה נכונה וראויה, והתורה התאחדה עמו.

הלא כן איתא במסכת עירובין (יג, ב):

ומה יש לך לחפש בכפר זה. בעל בית המרוזח נבהל מתשובת הצדיק, ושאל בצערו כי רב: "ומה עם חסיד פלוני? הלא אף הוא מנהל בית מרוזח בכפר זה ואין הרבי מצוה אותו לעקור את דירתו ולבוא העירה!" ענה לו הצדיק: "פלוני, הצדקה שהוא נותן היא במקום המקוה, הכנסת האורחים שהוא עושה היא במקום התפילה במנין וקריאת התורה. אבל אם אין לך לא זה ולא זה, אסור לך להיות בכפר". הלה התחייב כמובן בתקיעת כף שישנה את דרכיו, ויתחיל להרבות בצדקה ובהכנסת אורחים, ונחלץ מצרתו.

בעלי מלאכה המצליחים בתורה

מאמרו של הרה"ק מקאסוב זיע"א הוא מאמר נפלא הכולל בו את סוד מ"ח קנייני התורה. יש לך אדם שיכול להתעדן ולעשות את עצמו כלי ראוי לקבלת אור התורה דווקא על-ידי ישיבה ליד הגמרא ותפילה במנין, כי דווקא אלו כשיעשה אותם באופן הראוי, יתקנו את מידותיו וישנו את ראייתו. אך אפשר גם שכל זה ייעשה אצל האדם דווקא על-ידי שימסר לעשות חסדים עם בני ישראל, וזאת על-ידי שיעשה את הכל לשם שמים.

והרי כולנו מכירים חסידים בעלי מלאכה, שאע"פ שעוסקים כל ימיהם על המחיה ועל הכלכלה, כל רואיהם יעידון יגידון כי הם אלו שהתורה קנויה אצלם. חסידים אלו עוסקים בתדירות במעשי חסד משך שעות ארוכות, כשאף אחד בעולם אינו יודע מהם. ובשל כך, הם נעשים כלים ראויים לקבלת אור התורה, וכשישמעו למשל מאמר חז"ל, תיכף ומיד יקנה המאמר

תלמידיהם ואת המסתופפים בצילים, לרכוש לעצמם את מ"ח קנייני התורה, כדי שיהיו כלים ראויים לקבלת אור התורה. וכשהיו רואים לאחד מהם שאין מידותיו מתוקנות, הורו לו את הדרך איך לשוב אל דרך ה', כדי שיהיה כלי ראוי לקבלת אור התורה.

הרה"ק רבי חיים מקאסוב בעל "תורת חיים" זיע"א, הקפיד מאוד שהשוחטים יהיו בעלי צדקה וחסד, וזאת מפני שחשש שמחמת עבודתם תתפתח (אנטוויקלען - develop) בלבם מידת האכזריות, וכשיתעסקו בצדקה וחסד המעוררים את מידת הרחמנות, יהיה זה לשמירה בעדם שלא תתפתח בלבם מידת האכזריות.

כן היה הצדיק נוהג לברר אצל האורחים הבאים לשבות אצלו היכן הם מתאכסנים, כי רצה לשמוע מי ומי המכניס אורחים בעירו. פעם באו אצלו קבוצה של חסידים ביום שישי, ושאל אותם כדרכו אם ישנו בלילה. ענו לו שבהיותם בכפר פלוני נקשו על דלת בית מרוזח פלוני (כאן נקבו בשמו של בעל בית המזרח מחסידי קאסוב), אך בעל בית המרוזח לא רצה להכניסם והשאירם בחוץ.

אמר להם הצדיק: עכשיו כבר ערב שבת, אך המתינו וטראו איך הוא בא אלי במרוצה ביום ראשון, ואז אוכיחנו. ואכן, ביום ראשון הגיע בעל בית המרוזח בבכיה גדולה כי הנה הפריץ עומד להוציא את בית המרוזח ולזרוק אותו ואת משפחתו מן הכפר. אמר לו הצדיק: סבורני שטוב הוא הדבר שהפריץ עושה, כי חשבתי לעצמי – אתה דר לבדך יהודי בין ערלים בכפר נדח, אין לך לא מנין לתפילה, ולא קריאת התורה, ולא מקוה, ואין אתה יכול לחנך את בניך כפי שצריך,

יכול להמשיך לחיות כך, וידמה לבעל תשובה שמחפש רב שילמד אותו עוד ועוד מושגים בסיסיים ביהדות כדי שלא יצטרך להכניס את ראשו באדמה מרוב בושה.

מסיבה זו ייחסו החכמים שבכל הדורות חשיבות גדולה לרבותיהם, כי ככל שהאדם מוסיף בהשגת התורה, כך הוא מוסיף לראות שעדיין לא השיג כלום, ואז ממילא גדלה הערכתו לרבו מתוך ההרגשה הפנימית שהוא אינו יודע כלום ושרבו מרים אותו מאשפתות ומלמדו את האל"ף ב"ת דתורה.

תכונה של כניעה

ובכלל תשוקה זו ללמוד מן הרב, ישנה גם התשוקה לשמוע לדברי חכמים. בחודשיים האחרונים יכלנו לראות בחוש כמה קשה הוא לציית. אנשים רבים התהלכו כאומרים לעצמם: "אמנם אינני סבור שאני מבין יותר מכולם, אבל למעשה אני מבין יותר מכולם. שיאמרו הם (כלומר: גדולי התורה, הצדיקים, המנהיגים והרופאים) מה שיש להם לומר, ואני אעשה את מה שאני חושב לנכון".

תכונה זו היא תכונה הפוכה מתכונת ה"תלמוד", ואלו שיש להם תכונה זו, מתרחקים מחמתה מן האמת ובסוף מפסידים את כל מ"ח קנייני התורה, כי סופם שלא תהיה להם אמונת חכמים ולא יהיו מן האוהבים את התוכחות ומן המתרחקים מן הכבוד, וכן הלאה כל שאר הקניינים.

מאידך, אלו שיש להם את תכונת התלמוד, דהיינו שמרגישים בלבם בהרגשה עמוקה שאינם יודעים כלום, ושזקוקים לרב שילמדם בינה, קל להם מאוד לציית

שביתה בלבם, יתענגו עליו תענוג גדול, וישאבו ממנו חיזוק ימים רבים.

תענוג זה שהם שואבים מכל מאמר חז"ל, הוא תוצאה של התאחדות התורה עמהם. וכפי שכתב כן ה'אור החיים' הקדוש (פרשת בא), שתענוג רוחני דומה לתענוג גשמי, וכפי שהאוכל והשותה אינו מתענג אלא אם כן הוא מתאחד עם האכילה והשתיה, ואם למשל יהיה עסוק אז בעניינים אחרים, לא יקבל מהם את התענוג הרצוי, כמו כן בתורה, כל עוד שהתורה הולכת סביב סביב ללב, אין האדם מקבל ממנה תענוג, וכיון שהיא נכנסת פנימה ומתאחדת עם נשמתו, מיד הוא קופץ מרוב תענוג.

תכונה של ענוה

וכעת, לאחר שלמדנו שקנייני התורה דורשים מן האדם לגמור בדעתו לוותר על מידותיו הרעות, מה שדורש יגיעה מרובה והרבה תפילות, נוכל לשוב אל השאלות שפתחנו בהן. ברור הדבר ש"תלמוד" אין פירושו רק לשבת וללמוד, שהרי דבר זה אינו מיוחד לחכמת התורה, אלא בכל החכמות צריך לשבת וללמוד כדי לרכוש אותן.

אך פירושו של "תלמוד" הוא **תכונה של ענוה**, כלומר אחד מענפי הענוה. דהיינו **שישריש האדם במוחו ההכרה שעדיין אין לו שום השגה בתורה**, לא בנגלה ולא בנסתר ולא בהשקפה, כי התורה היא מים שאין להם סוף. **וכשתושרש הכרה זו במוחו, תתעורר ממילא בלבו תשוקה נפלאה ללמוד עוד ועוד.** ולא תהיה תשוקתו מצד שהוא רוצה לזרוק ידיעות באוויר, אלא מצד שהוא מרגיש שאין לו כלום עדיין ושאינו

בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות.
מבאר המהר"ל: כך הוא דרכם של
שנים המתווכחים כדי להגיע אל האמת,
שכאשר האחד מוכיח לחבירו את האמת,
חבירו אוהבו אהבת נפש. "איך לא תגדל
אהבתך בלבי", יאמר לחבירו, "והרי
העמדתני על האמת! עד עכשיו חשבתי
באופן אחד ועכשיו לימדתני לחשוב באופן
אחר. אלמלא תיקנת אותי, הייתי נשאר ח"ו
בטעותי כל ימי חיי".

כל זה נובע מהענווה שהאדם מפתח
בלבו, בהכירו שהוא רחוק כל-כך מן התורה,
ולכן כל מי שילמד אותו ולו דבר אחד מן
התורה – יאהב אותו ויברכהו בכל הברכות
שבעולם. וכל זה כלול בתכונת התלמוד.

וכי מי אני שנתן לי הקב"ה תורה?

עוד איתא במסכת שבת (פט, א): אמר
רבי יהושע בן לוי: בשעה שירד משה מלפני
הקדוש ברוך הוא, בא שטן ואמר לפניו:
רבונו של עולם, תורה היכן היא? אמר לו:
נתתיה לארץ. הלך אצל ארץ, אמר לה: תורה
היכן היא? אמרה לו: אלוקים הבין דרכה
וגו'... חזר ואמר לפני הקדוש ברוך הוא:
רבונו של עולם, חיפשתי בכל הארץ ולא
מצאתיה. אמר לו: לך אצל בן עמרם. הלך
אצל משה, אמר לו: תורה שנתן לך הקדוש
ברוך הוא היכן היא? אמר לו: וכי מה אני
שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה?

והקשו התוספות: וכי השטן לא היה
יודע כי ניתנה התורה לישראל? ! השיב על
כך הרה"ק רבי חיים מקאסוב זיע"א תשובה
נפלאה: בוודאי ידע השטן שהתורה ניתנה
לישראל, וכאשר שאל "תורה היכן היא"
נתכוון לשאול כך: הלא מלאכתי למנוע את

ולהאמין בחכמים, ומזה באים לכל מ"ח
קנייני התורה.

והאמת שקשה מאוד לפתח תכונה זו,
וצריך בשביל כך הרבה יגיעה ותפילות.
ואמנם ישנם אנשים שתכונה זו נמצאת בהם
מצד טבעם, וישנם אנשים שתכונה זו נמצאת
בהם מצד שהם גדלים במקום שמפתחים בה
תכונה זו. אבל להרבה בני אדם יהיה קשה
מאוד לפתח תכונה זו, מפני שגדלו במקום
שבו מצפצפים מערש ילדות על גדולים
וחכמים מהם. אך קנין זה אינו שונה משאר
קנייני התורה, שלאחד קשה לקנותם ולשני
קל לקנותם, כי כך הוא בכל המידות, שאין
הנסיון שוה אצל כולם.

מיד כל אחד נעשה לו אוהב

במסכת שבת (פח, ב) איתא: בשעה
שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת
לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד
אשה בינוני? אמר להן: לקבל תורה בא.
אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע
מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא
העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?! מה
אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה'
אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה
הודך על השמים! אמר לו הקב"ה למשה...
אמר לפניו: רבונו של עולם, תורה שאתה
נותן לי מה כתיב בה - אנכי ה' אלוקיך אשר
הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים
ירדתם?! לפרעה השתעבדתם?! תורה למה
תהא לכם? שוב מה כתיב בה - לא יהיה לך
אלוקים אחרים, בין הגויים אתם שרויין
שעובדין עבודה זרה?! ... מיד כל אחד ואחד
נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר עלית
למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם,

משה, שכל המעלות שהיו למשה לא היו סיבה לתורתו, רק הענוה. אם נחשוב מדוע דווקא הענוה גורמת להצלחה בתורה, נוכל למצוא כמה סיבות, וכמו למשל הסיבה הפשוטה כי **הענוה גורמת להשראת השכינה**. אך הסיבה הראשונה היא מה שנתבאר עד כה, כי הענוה נותנת לאדם את תכונת התלמוד. **כשהאדם נמצא בענוה, תשוקתו גדולה ללמוד עוד ועוד, ולרוב תשוקתו הוא מבטל את עצמו לכל מי שילמד אותו חכמה ובפרט לגדולים וחכמים ממנו, וממילא הוא נעשה כלי ראוי לקבלת אור התורה, ונעשית התורה קניינו, וזוכה להיעשות באר המשקה את העדרים.**

בני ישראל מלהשיג את התורה, רצוני לדעת היכן צריך אני להשקיע את מרצי, באיזו נקודה אוכל להפיל את האדם. אמר לו הקב"ה לך אצל בן עמרם. וכשבא אצל משה, אמר לו משה: "וכי מה אני שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה?", אז קיבל את השטן מענה לשאלתו, כי הבין **שהדרך להצלחה בתורה היא על-ידי מידת הענוה**, ומעתה תהיה מלאכתו לפתות את האדם שיחשוב שהוא חכם ומבין ויודע את כל התורה כולה.

סיבה ראשונה לתורה

צא וראה מה שכתב מהר"ל בפירושו "דרך חיים" על מסכת אבות: **הענוה היא סיבה ראשונה לתורה**, וכמו שהיה אצל

לע"נ הרב צבי בן ר' חיים זצ"ל שטערן
 רב דביהמ"ד תורת ישראל
 נדבתי בנו הר"ר יוחנן שליט"א

לזכות חיים יהודה בן לאה ומשפחתו
 לישועה ברכה והצלחה בכל עניניו

יום רביעי פרשת במדבר – כ"ו אייר ה'תש"פ בטחוננו ומידת קדושתו של הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זיע"א

לרגל ההילולא קדישא כ"ו אייר ה'תש"ה

הגשמי, אלא תמיד ישב על מקומו, ויאמין שמה שצריך להגיע אליו, ירוף אחריו. וכשיראה שהטוב והחסד רודף אחריו, יבין מזה שבאמת הגיע למדרגת האמונה והבטחון, כי הוא הכלל, בדומה למה שאמרו חז"ל: כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו.

זהו מידת יסוד שביסוד של צדיק קדוש זה, שלא לקחת מן העולם שום הנאה בעצמו, אלא להאמין באמונה שלימה, שכל הנאה שיצטרך לקבל, הקב"ה יתננה לו.

כן אמר הרה"ק מזוועהיל זיע"א בשם זקנו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזוועהיל זיע"א, בן בנו של המגיד הקדוש מזלאטשוב זיע"א: מתי אני יודע על דבר מסוים שאני זקוק לו? כשהקב"ה מזמינו לי. ולכן, כל עוד לא הגיע הדבר לידי, אין לי שום רצון להשיגו.

כפי שביכלתו של אדם להרגיל את עצמו שלא לחמוד את מה שברשות חבירו, שהרי כך הזהירה התורה, כך יכול האדם להרגיל את עצמו שלא לרצות כלל את מה שעדיין לא הגיע לידו אע"פ שאינו ברשות

מה שצריך להגיע אלי יגיע אלי

ביטוי קודש יצא מפי זקנו אבי שושלתא דדהבא – רבי יחיאל מיכל המגיד הקדוש מזלאטשוב זיע"א: "מעודי לא היה דבר שהייתי זקוק לו ולא הגיע לידי". והטעים: "כי כל עוד לא הגיע הדבר לידי, סימן הוא שעדיין לא הייתי זקוק לו".

מהלך נפלא הוא כמו גם עבודה המוטלת על האדם, להשריש בלבו ההכרה, שאם הדבר שנדמה לו שהוא זקוק לו אינו נמצא אצלו, סימן הוא שאינו זקוק לו, ומכיון שאינו זקוק לו, אין הוא רוצה אותו, כי למה ירצה דבר שאינו זקוק לו ושמא אם תמצא אצלו תהיה לו לרעה. מדרגה נפלאה של אמונה ובטחון.

אך טוב וחסד ירדפוני

הטיב נכדו הרה"ק מזוועהיל זיע"א לחיות על-פי מהלך זה, כפי שהיה ניכר מכל תהלוכות חייו. וכך ביאר הוא עצמו לשון הפסוק בתהלים: "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי". דוד המלך ע"ה ביקש שלעולם לא יתעורר בלבו לרדוף אחר הטוב והחסד

רשות הרבים, וכל הארחי פרחי היו נכנסים ויוצאים שם ואוכלים ויושנים ועושים שם (כתבך ביתם), היה לובשו. לגודל מדרגתו באמונה ובטחון, לא הושיט את ידו ליטול שום דבר בעצמו. וכך לא רצה ליקח שום דבר אשר יד נברא באמצע, כי אם מידו הרחבה והמלאה של השי"ת.

מה יפו פעמיך בנעלים

אחד מאנשי ביתו סיפר שפעם קנה לצדיק נעליים חדשות שיחליפו את נעליו הישנות שהיו קרועות להחריד. בידעו שהצדיק לא ירצה לקחתן, חיפש איזו אמתלא להכריח את הצדיק לקחתן. מה עשה? כשהצדיק ירד לטבול במקוה, הלך הוא והחביא את נעליו הישנות. כשעלה הצדיק מן המקוה, וראה כי נעליו אינן אתו, התחיל לצאת החוצה ללא נעליים לרגלו. אז ניגש אליו ואמר לו: אם הרבי זקוק לנעליים, הנה יש אתי נעליים מיותרות. וכל נעל הצדיק את הנעליים ללא אומר וללא דברים. וכן היה הצדיק מצמצם מאוד במאכליו ובכלי הבית. הוא היה אוכל את המזון הפשוט ביותר ורק כדי חייו, כי סבר שמה שנשאר לו יותר מכדי חייו, אין הקב"ה נותנו לו, ועל כן יכול הוא לתת לאחרים. מסיבה זו לא היה רוצה בשום אופן שישימשוהו, וכך היה הוא נוהג לבשל לעצמו את מאכליו.

כל דבר שהיה קשור לקבלת תענוג, היה פורש ממנו. סבור היה שהאדם אינו נמצא כאן בעולם כדי לקבל, אלא כדי להשפיע. אם נתן לך הקב"ה - נתן לך, אבל להושיט את הידיים ליטול?! ולכן זכה הצדיק לקדושתו הנשגבה כנודע וכמפורסם.

חבירו, וכך היו צדיקים אלו מרגילים את עצמם שלא לרצות כלל שום דבר כל עוד לא הגיע לידיהם ממש.

לבי חלל בקרבי

הגה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל שימש את הצדיק מזוועהיל ימים ולילות, וכך שאב מלא חפניים מקדושתו ולמד מדרכי עבודתו, עד שהגיע הוא עצמו למדרגות רמות ונשגבות בעבודת ה'. כשדיבר רבי אליהו על מדרגותיו, אמר: הלא כל אחד יש לו איזה דבר שהוא נמשך אליו והוא עושה לו קורת רוח, וכשנדבר על אנשים מורמים מעם, יתבטא הדבר בדברים עדינים, כגון לראות את הנכדים או לנגן בכלי נגינה וכדומה. והנה עקבתי אחר הצדיק חודשים ושנים יום אחר יום, רציתי לראות ממה הוא נהנה ולאיזה דבר הוא נמשך, ולא מצאתי שום דבר כזה. כל דבר, כשהגיע אליו עשה את מה שצריך לעשות באותה שעה, ואם הרגיש שהקב"ה רוצה לתת לו, לקחו בשתי ידיים. אבל אם לא הגיע אליו, לא הושיט את ידו ליטלו.

בעיניי זה מוצא חן

מלבושי הצדיק היו מוזנחים מאוד, כפי שאפשר לראות מהתמונות היחידות שלו. רבים היו מעירים לו שאין זה לפי כבודו ולא לפי כבוד החסידות, אך תמיד היה מתחמק, כל פעם בתשובה אחרת. פעם אמר: "בעיני פלוני אין זה מוצא חן, בעיניי זה מוצא חן".

דבר זה נבע אצלו ממה שלא קנה מעולם מלבושים חדשים, ורק אם נזדמן לו מלבוש חדש בביתו (שהרי כן היה ביתו

הנרות שהגיעו בשעה המדוייקת

בעומר למירון, היה צריך להזמין כרטיס שבועיים מראש. היה פעם אחד ששכח להזמין כרטיס נסיעה, והחליט להצטרף לקבוצתו של הצדיק מזוועהיל, ומבלי ששימו לב לכך, יסע אתם למירון. בבקרו של ל"ג בעומר, לקח לו האיש צידה לדרך והגיע לבית מדרשו של הצדיק.

בבית המדרש ראה כי הצדיק עומד עדיין בתפילת שחרית עם החסידים. כשניסה לברר איך הם מתכוננים לנסוע למירון, נודע לו שעדיין אינם יודעים איך יסעו, יסיימו את התפילה ואז יבררו. המתין האיש כשבבלבו כבר מקננת האכזבה שהשנה לא יסע למירון. בסיום התפילה, התיישב הצדיק בנחת לאכול פת שחרית. הוא טבל את פתו במים וחלב, וטרם התעניין אפילו על אודות הנסיעה למירון. באמצע ברכת המזון שמעו קול צפירה מבחוץ. כשיצאו החוצה, ראו ישמעאלי אחד עם אוטובוס גדול עומד ליד בית המדרש וצופר. כשראה את האנשים יוצאים, שאל אם רוצים שיסיע אותם למירון וענו הן.

אחר שאלו אותו מאין ידע שהם זקוקים לאוטובוס שיסיע אותם. ענה שבאמת לא ידע, אך היה מי שהזמין אותו וביטל את הנסיעה ברגע האחרון, ולכן יצא עכשיו לחפש בעצמו אם ישנם הרוצים לנסוע מירונה, והנה נעצר ראשונה ליד בית מדרש זה כדי לבדוק את מזלו.

כך היו אצלו מעשים שבכל יום. כל מה שהיה צריך, היה מגיע עד אליו - שעשה לי כל צרכי. ומה שלא היה מגיע אליו, לא היה רוצה אותו, כי אם לא הגיע אליו, סימן הוא שאינו זקוק לו. לפלא לציין, שאע"פ שהיה במדרגה

ואכן לגודל מדרגתו במידת הבטחון, היה הקב"ה מספק לו את כל צרכיו באופן ניסיוני. וכה סיפר הרה"ח רבי בן ציון קרינפיס ז"ל חסיד סקווירא שעלה מרוסיה לארץ ישראל והתשקע בבתי אורנשטיין: ליל שישי אחד, בעודי ישן במיטתי, שמעתי בחלומי שמצוים אותי להביא נרות לביתו של הצדיק מזוועהיל.

בצהרי יום שישי הלכתי לקיים את מה שציווני, אך היות שכבר זקנתי וקשה היה לי ללכת עד לביתו של הצדיק בשכונת בית ישראל, לקחתי חבילת נרות והלכתי למקווה של בתי אורנשטיין. שם פגשתי את הבלן רבי פנחס אייזן וביקשתי ממנו שילך הוא במקומי להביא את הנרות לביתו של הצדיק מזוועהיל. הבלן אמר לי שאינו יכול כי הוא צריך לגבות תשלום מן הנכנסים למקוה. אמרתי לו שאחליפנו, וכך נשארתי אני לעמוד במקומו, והוא הלך עם הנרות אל הצדיק מזוועהיל.

כשפתח ר' פנחס את דלת ביתו של הצדיק, ראה אותו יושב ליד השולחן, כשאשתו הרבנית יושבת על המטה ומתלוננת באזניו: אינך דואג לכולם! אפילו לנרות לא דאגת! אמור לי היכן בכל העולם נמצא יהודי שאינו דואג לנרות שבת! מיד הניח ר' פנחס את חבילת הנרות על השולחן. אז פנה הצדיק אל הרבנית בשלוות נפש ואמר: אמרתי לך שכאשר נצטרך, הקב"ה יספק לנו...

נוסעים למירון עם בטחון

באותם זמנים היתה הנסיעה למירון קשה ומורכבת. מי שהיה רוצה לנסוע בל"ג

שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובניו. ולכאורה יש להבין מדוע דווקא רבי זכה לכל אותן מידות, והרי היו גדולים ממנו בדורו, כדאיתא במסכת בבא מציעא (פד, ב), שלאחר שנפטר רבי אלעזר רבי שמעון, שלח רבי לשאול את אשתו אם תסכים להנשא לו. שלחה לו בתשובה: כלי שנשתמש בו קודש ישתמש בו חול! ? אלא ודאי שמפני כך זכה רבי לכל אלה, משום שלא נהנה מן העולם הזה, וכדאיתא במסכת כתובות (קד, א): בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה.

והסביר הצדיק: מזונותיו של אדם הלא קצובים לו מראש השנה, ובכלל זה גם כל תענוגיו והנאותיו, ולא רק בצמצום אלא גם בהרחבה. ומעתה אם מזדמן לו לאדם איזה תענוג גשמי, ואינו נוטלו, **מאחר שתענוגיו קצובין לו מן השמים, נותרו לו חייבים תענוג מן השמים, וכשפורעים לו, פורעים לו תענוג ממקום יותר חשוב. ואם הוא מונע את עצמו גם מתענוג זז, פורעים לו תענוג ממקום עוד יותר חשוב. וכך מקור התענוג עולה ועולה, עד שיוכל לקבל את תענוגו ממקום גבוה כל-כך אשר עין לא ראתה.**

רבינו הקדוש, זכה לכל מידות הצדיקים, משום שלא רצה ליטול כלום מהנאות העולם, וכיון שלא רצה ליטול לא זה ולא זה ולא זה, הוצרכו ליתן לו בעל כרחו את שבע הדברים הנעלים ביותר, והם: הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם... רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מידות

הגבוהה ביותר של אמונה ובטחון, ולא היה זקוק מחמת כן להשתדלות (כמדרגת רשב"י ושיטתו), היה יחד עם כן מחנך דגול ומסביר במאור פנים לאלו שבאו לשהות בצל קורתו, את דרכי עבודתו.

יסוד שביסוד

עוד יש לציין שכמו כן היה שלם במדרגת הקדושה כנודע, וכך גם עלה בסערה השמימה בספירת יסוד שביסוד. וכפי שהוזכר לעיל היתה מידת קדושתו אחוזה וקשורה במידת בטחונו, כי יסודן אחד הוא שלא ליטול שום הנאה, אפילו המותרת, וכל שכן האסורה - מבחוץ. ואכן שכרו של החי באופן זה, שהוא מקבל את הכל לתוך פיו, ותענוגו הרוחני גדול מאוד.

מקור תענוג הצדיקים בעולם הזה

פעם הביא הגה"צ רבי אליהו ראטה זצ"ל 'קאפטן' חדש לצדיק, מאחר שהקאפטן הישן שלו כבר היה בלוי וקרוע ואפילו בשביל צדיק כמותו כבר לא היה ראוי. הורה לו הצדיק להניחו בצד. בטוח היה רבי אליהו שעוד מעט ילבשהו הצדיק, שהרי לא סירב לקבלו, רק אמר לו להניחו בצד. אולם, עבר יום ועוד יום, שבת ועוד שבת, והקאפטן עדיין מונח שם כאבן שאין לו הופכין, והצדיק אינו נוגע בו. שאל אותו רבי אליהו מדוע אינו רוצה ללבשו.

ענה לו הצדיק: במסכת אבות (פ"ו מ"ח) איתא: רבי שמעון בן מנסיא אומר משום רבי שמעון בן יוחאי, הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם... רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מידות

למען לא נגע לריק

עוד אמר הצדיק לפרש על-פי זה התפילה "למען לא נגע לריק ולא נלד לבהלה": היות שהנאותיו ויסוריו של אדם קצובין לו, נמצא שהבחירה נתונה בידי האדם רק מאין יטול את הנאותיו וממה יבוא לו צערו. והנה אם יבחר לקבל את הנאותיו מדברים אסורים, אפשר שיתענג בזה העולם, אך בעולם הבא, לא זו בלבד שלא יתענג, אלא עוד יקבל על זה גהינום. אך אם יבחר לקבל את הנאותיו מדברים רוחניים, חוץ ממה שיתענג בזה העולם, עוד יוסיף להתענג בעולם הבא כהנה וכהנה. וכן הדברים לענין היסורים, אם יבחר להתייטר מחמת הבלי העולם, לא ירוויח מזה כלום, אבל אם יבחר להתייטר בשביל רוחניות, כגון לנדד שינה מעיניו בשביל לימוד התורה, ירוויח מצערו תענוג רב בעולם הבא.

זהו "למען לא נגע לריק ולא נלד לבהלה" – אם ממילא יש קצבה לייסוריך, חבל שתנצל אותם בעבור הבלי העולם, כאשר אתה יכול לנצל אותם בעבור העולם הבא שלך.

והוסיף עוד: כמו כן מי שמצטער ביסורי חבריו ומשתתף בצערו או בצער הרבים, נפטר הוא מיסורים אחרים, כי סוף כל סוף היה לו צער בלבד.

פירושו של דבר, שאם האדם שומע בשורה רעה, כגון על מחלה שפקדה את פלוני מישראל, אם הוא בוחר שלא להסיח את דעתו מן הצער, אלא מוציא את התהלים ומתחיל להתפלל לרפואתו, הרי צער זה פודה אותו מיסורים אחרים שהיו צריכים לבוא עליו, כי כל צער מוריד לו מקצבת היסורים.

הפטיר הצדיק בדברו אל הגה"צ רבי אליהו ראטה: "אף אני לא רציתי לגעת בקאפטן החדש שהבאת לי מהאי טעמא". אם כי לאחר מכן כבר הסכים ללבוש את הקאפטן, מפני שהרגיש שכבר העלה את הנאתו ממנו על-ידי אמירת תורה זו.

תענוג כנגד תענוג

דבר זה נוגע לכל אחד מאתנו, אע"פ שאינו במדרגת הצדיק מזוועהיל. ויזכור כל אחד, שכל פעם שהוא מונע את עצמו מאיזו הנאה, אינו מפסיד אלא מרוויח, כי תענוג זה שהיה קצוב לו, נשאר בחשבוננו, ומעתה יקבל אותו ממקום חשוב יותר.

וכך היה אומר אותו צדיק כפי שנדפס בספר "יסוד צדיק", שכל דבר המסב קורת רוח לאדם עולה בחשבון ההנאות, ואפילו הדברים הקטנים שאין אדם משים לבו עליהם, וכגון סיפורי חדשות ופוליטיק וכדומה. ואם יוותר עליהם האדם, יקבל את התענוג שהיה צריך לקבל מהם ממקום גבוה ונעלה יותר.

עוד אמר שרק הקב"ה לבדו יכול לחשב הנאותיו של אדם, כי רק יודע דרכי איש, טבעו ואופיו, והוא שוקל את ההנאות והיסורים לפי טבע המקבל שמתענג או סובל.

הלא כן אנו רואים, שישנם אנשים שבספרם סיפורי חדשות, הם מספרים אותם בעסיסיות, והרוק נוזל אז משפתותיהם לרוב התענוג שהם משיגים מזה. ומאידך, ישנם אנשים שמספרים אותם כדי לצאת ידי חובתם והנאתם מועטת. על כגון דא אמר הצדיק מזוועהיל, שהכל נלקח בחשבון לפי טבע המקבל.

לא בימות הגשמים (ברכות נז, ב). והיינו כי מי שנתעלה כל-כך במידת הקדושה והבטחון, שלא ליטול כלום לעצמו, אין מה שמונע ממזונותיו מלהגיע אליו.

לואת תִּקְרָא אמונה

פעם אמר הצדיק מזוועהיל לר' אליהו ראטה: הבה ואספר לך מעשה! בזוועהיל נהגו להכניס את הבנות בברית השידוכין בהגיען לגיל הנערות, והיו קובעים את זמן חתונתן לגיל ט"ו, במשך אותן ג' שנים היו מקבצים פרוטה לפרוטה להוצאות הנישואין.

הכרתי יהודי אחד בזוועהיל שנהג גם-כן כך, ולאחר שנערם בידו כל הסכום של הוצאות נישואי בתו, נמלך בעצמו: הלא חז"ל אמרו שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ליום הכיפורים, חוץ מהוצאות שבת ויו"ט שאינו עולות לו מן החשבון, ובוודאי שגם כסף להוצאות שבת ויו"ט של הזולת בכלל הוצאות שבת ויו"ט הן ואינן עולות מן החשבון...

הלך יהודי זה ונתן לעניי זוועהיל את כל הסכום שקיבץ לידיו במשך שלוש שנים. והנה מן השמים סייעוהו ובהגיע מועד החתונה, היו לו כל צרכי החתונה, לא היה חסר לו מאומה. ומאז נקבע המנהג בזוועהיל שבכל ערב שבת יוצאות עגלות עמוסות במזון לעניי העיר.

כשסיים הצדיק את סיפורו, הפטיר: לואת תִּקְרָא אמונה...

ר' אליהו ראטה הקשיב לדברי הצדיק, והעלה בדעתו שהיהודי עליו דיבר הצדיק, הוא הצדיק בעצמו. לאחר מכן, כשדיבר עם בנו הרה"ק רבי גדליה משה זיע"א וסיפר לו

כל המתפלל על חברו

ויותר מזה אמר הצדיק, שלפעמים מסלקים את הצרה מפלוני בעבור שאתה מצטער על צרתו, וזאת כאשר קצבת צערך כבר נגמרה, כי אז אי-אפשר להשאיר צרת פלוני שהרי צרתו מצערת אותך לחינם. וזו היתה עבודת הצדיקים לפעול עבור אחיהם מישראל, כי מאחר שהשתתפו בצערם של אחיהם בכל לבם בעוד לא נגזר עליהם הצער הזה, הוצרכו מן השמים לפטור את היהודים מצרותיהם.

כן אמר הצדיק מזוועהיל על זה הדרך: "על כל פסיעה שהולך האדם עבור הזולת, הוא חוסך כנגדו חמש מאות פסיעות עבור עצמו". ומדברת קודש זו למדנו יותר ממה שלמדנו עד כה, שהצער שהאדם מצטער עבור חברו, מוריד מקצבת יסוריו הרבה יותר ממה שנצטער לחבירו. ואפשר שסיבת הדבר כי ללכת בשביל הזולת קשה יותר מללכת עבור עצמו...

לא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא

חזרת

זהו יסוד הקדושה, שלא לקחת תענוגים מבחון, וכל שכן שלא ליקח אותם ממקומות אסורים כמו ראיות אסורות, ואז ממילא נקבל את כל התענוגים הקצובים לנו ממקומות חשובים יותר. וזהו גם יסוד הבטחון שלא לרדוף אחר מזונותינו, וכל מה שנצטרך לקבל, יגיע על שולחנונו בטס של זהב.

והרי כן אנו רואים שרבינו הקדוש עצמו, שהעיד על עצמו שלא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה, לא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת, לא בימות החמה

מתבטאים: היודעים אתם איך הרווחתי את הוני? ! עמלתי עליו בעשר אצבעותיי! מי שטרח בערב שבת וכו' (ביטוי שהיה מוציא את הצדיק מזוועהיל מכליו בשעה שהיה שומע אותו – איה האמונה?), כמו כן הוא לפי האמת במי שמצטער. **בשעה שהוא מצטער יהיה איך שיהיה, מתקיימת בו הקללה בזיעת אפך תאכל לחם, ומוכרח מעתה שמתי שהוא יבוא לו מזונו שלא בצער.**

זהו היסוד שהצדיק מזוועהיל השתמש בו הן למידת הבטחון והן למידת הקדושה, וכך הוא חינך את שומעי לקחו, שיזכרו היטב בכל עת ובכל שעה, שכל הנאותיו ויסוריו של האדם קצובים לו, ככל האמור לעיל.

את המעשה, אמר לו: בוודאי, הלא זה אבי הצדיק.

שום צער לא ישוב ריקם

עוד זאת יש לציין, שכאשר האדם נלחם בעצמו שלא לעשות השתדלות אשר הוא בעצמו יודע בפנימיותו שהיא השתדלות יתירה, אלא במקום זה לשפוך את לבו באמירת תהלים, הוא עובר בשעה זו יסורים. ויסורים אלו חוסכים ממנו יסורים אחרים, כי יסורי האדם קצובים לו, ולא יתכן בעולם שיתייסר מבלי שיֵרד לו מן החשבון. זה שיראה לאחר מכן שהוא מקבל טוב וחסד על טס של זהב, הרי זה מפני שהתייגע על כך.

וכמו שאנו שומעים לפעמים אנשים

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מדור שבת קודש – צפרא דשבתא הזמר ברוך א-ל עליון

עיון בדברי הראשונים

בהיות זמר זה מאחד מן הראשונים, בוודאי ראוי להתעכב על כל תיבה ועל כל אות ולדייק בהן כפי שמדייקים כשלומדים את פירושי הראשונים על הש"ס. ובכן, ננסה לעמוד מעט על ביאור תיבות הזמר עד כמה שידינו מגעת, אם כי ברור לנו שלעולם לא נגיע לסוף כוונת הראשונים כמלאכים.

לנפשנו פדיום משאת ואנחה

בְּרוּךְ אֱ-לֹהֵינוּ אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה
(אשר נתן לנו את השבת שהיא יום מנוחה).
לְנַפְשֵׁנוּ פְּדִיּוֹם מִשְׂאֵת וְאַנְחָה (כן הוא יום ישועה ופודה את נפשנו מיגון ואנחה ומכל אותן מצוקות המושכים את האדם כלפי מטה).

ישנה שיטה המלמדת, שהדרך להפטר מן הצער, היא על-ידי היסח הדעת, וכמו שרגילים לומר על יתומים ואלמנות ר"ל, שיש להוציא אותם לנופש כדי שישכחו מעט את מצבם. וכן נוהגים לערוך מסיבה זו שבתות נופש לחולים או להוריהם, ובשבתות אלו אין מדברים אתם בנושא חיצוק, אלא מנסים לעשות הכל כדי להסחיה

המחזה היפה ביותר

זמר זה נתייסד על-ידי רבינו ברוך ב"ר שמואל ממגנצא ז"ל⁹, ונתפשט בכל קהילות ישראל.

ביטוי נפלא על אודות זמר זה יצא מפה קדוש הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זיע"א. צדיק זה היה מפורסם כבעל מוח חריף, ובשל כך היו המשכילים אוהבים לבוא להתוכח עמו על אודות דרך היהדות האמיתית, והוא היה מוכיח להם תמיד את אפסיות שיטתם.

פעם לאחר שניצח את אחד המשכילים, ביקש ממנו הלה שיברכהו לזכות לתשובה שלימה. אמר לו הצדיק שאם יקבל על עצמו שלא לדרוך יותר על מפתן בתי הטיאטראות, יוכל לזכות לתשובה שלימה. אך הלה שהיה שקוע ר"ל בטינופת וזוהמא, שאל את הצדיק כאינו מבין: הלא מחזות יפים רואים שם! אמר לו הצדיק: אם תהיה לך אפילו מעט הרגשה, תראה שאין מחזה יותר יפה מאשר יהודים היושבים באחדות ושרים ברוך א-ל עליון.

דבריו אלו של הצדיק הותירו בו רושם עז, ואכן זכה להפטר מן העולם מתוך תשובה שלימה.

⁹ מרבתינו בעלי התוספות תלמיד רבינו אליעזר ממיץ בעל ה"ראים" ושל רבינו יהודה בן קלונימוס ממגנצא אביו של ה'רוקח' ז"ל. חיבר כמה פיוטים וחיבורים בפירוש הש"ס ובהלכה המובאים בספרי הראשונים [י"א שהוא מחבר פירוש התוספות על מסכת סוטה]. ממתקני תקנות שו"ם המובא בפוסקים.

עם קונו בתורה ותפילה, לא היה השבת מעורר באדם את האמונה כי הקב"ה עתיד לגאול את עמו ישראל מן הגלות הכללית.

הגאולה סיבת הגלות

וביאור הדבר, כי הגאולה היא סיבת הגלות, וכל מה שמביא הקב"ה גלות על ישראל הוא כדי שיוכל להביא להם גאולה, ולכן לא יביא הקב"ה גלות על ישראל אם לא שכבר הכין להם את הגאולה.

משול הדבר לכביש סלול ארוך מאוד עם אורות משני צדדיו ועם כל מה שכביש מודרני זקוק לו, ובסופו של כביש זה עיר גדולה ויפיפייה. ישאלו אנשים: מה דעתכם? מה קדם למה? סלילת הכביש קדם לבניית עיר או להיפך?

הנה פשוט הדבר שסלילת הכביש לא קדמה את בניית העיר, כי לא יתכן שהשקיעו הון תועפות בשביל סלילת הכביש אם איננו מגיע לשום מקום. ודאי שבתחילה בנו את העיר שיש בה מכל טוב העולם, ואחר כך סללו את הכביש כדי שיוכלו בני אדם להגיע אליה.

אם הקב"ה ברא בעולם גלות וגאולה, קשיים ופטרונותיהם, ברור הדבר שקודם ברא את הגאולה שיש בה טעם מתוק מאוד, ואחר-כך ברא את הגלות כדי להגיע על ידה אל הגאולה. בגלות אמנם מתייגע האדם מחמת טרחת הדרך, אך בסוף הוא מגיע אל הגאולה ורואה שכדאי היה לו כל טרחת הדרך.

שעשה לי כל צרכי

וכך הוא מבואר בהגהת "חכמת

את דעתם מצרתם¹⁰.

אך האמת שדבר זה אף על פי שנכון הוא אינו ישועה אמיתית, ונועד רק לשים רווח בין פרשה לפרשה, כדי להתאזר בכוחות חדשים. **הישועה האמיתית באה על-ידי עצמותו של שבת, כי הוא פודה את האדם מיגונו כלשון הפייטן.**

וממשיך הפייטן: **וְהוּא יְרַשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַנְּדָחָה** (מי שנתן לנו את השבת כיום פדות, הוא ידרוש בשלום ציון שהיא עיר שנדחה עד כה מבלי דורש, כלשון הכתוב [ירמיהו ל, יז] כי נְדָחָה קראו לך ציון היא דורש אין לה). **עַד אָנָּה תוֹגֵיוֹן נֶפֶשׁ נְאֻנָּחָה** (הקב"ה ישאל עד מתי יהיו בני ישראל בתוגה ועד מתי נפשם תיאנח).

הַשׁוֹמֵר שֶׁבֶת הַבֵּן עִם הַבַּת לְאֵל-יִרְצוּ (יהיו מרוצים להשי"ת) **כְּמִנְחָה עַל-מַחְבַּת** (כאילו הביא אחד מסוגי המנחות שנעשה במחבת).

יום הגאולה

בטרם נמשיך הלאה בביאור תיבות הזמר, נרחיב מעט בביאור דברי הפייטן **"לְנַפְשֵׁנוּ פְּדוּתָא מְשֻׁאָתָא וְאֻנְחָה, וְהוּא יְרַשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַנְּדָחָה"**: שבת קודש הוא יום שבו נגאל האדם ממצריו הפרטיים הפוקדים אותו בימות החול, וכשרואה האדם שהוא נגאל מגלותו הפרטית, הוא מגיע מכך לאמונה שהקב"ה בוודאי יגאל את עמו ישראל מן הגלות הכללית ובה לציון גואל.

ובהכרח הוא כך, כי אלמלי היה השבת רק יום שבו האדם נח ממלאכה כדי לזכור את ששת ימי בראשית, ומתייחד אז

¹⁰ ראה 'הבינני' פרשת וישלח שנה זו, מדור הילולא.

בגלות, זקוק הוא להיות בעל בטחון, דהיינו שיבטח שסוף הגאולה לבוא, ובדומה למשל באותם הנוסעים למירון, שכל סיבת שירתם בעודם בדרך, היא מפני שכבר היו כמה פעמים במירון ויודעים היטב כמה טוב מחכה להם שם.

מתנה טובה יש לי בבית גנזי

כעת נבוא אל הביאור: בששת ימי המעשה יש לו לאדם קשיים שונים, קשיים בפרנסה, קשיים בחינוך הילדים, קשיים ברוחניות. אמר לו הקב"ה לאדם: הריני נותן לך את השבת שבו יהיה אסור לך לחשוב מכל הקשיים הפוקדים אותך, וכל כך למה? כי אני רוצה שתכיר בכך, שלכל קושי כבר מוכנת הגאולה, ואפילו אם לא תהיה הגאולה בחיך, תשיג אותך לאחר פטירתך. בשבת קודש רוצה אני שתעצור מנסיעתך ותכניס את עצמך לעולם של גאולה. תשיר ותשמח ותרגיש כאילו כבר באה ישועתך וכאילו אין לך שום צער ומכאוב. ואם תשאל: הרי זקוק אני לכלים בשביל כך! אף אני אתן לך את הכלים.

וזהו מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, וכמו שביאר ה'אור החיים' הקדוש (כי תשא לא, יג), שזוהי הנשמה יתירה, כי כאשר האדם מקבל בשבת קודש את הנשמה יתירה שנמצאת כל הימים בעולם הגאולה תחת כסא הכבוד, מקבל הוא את הכוח להרגיש את הגאולה.

בניסה לעולם הגאולה

משל למה הדבר דומה, למי שמצפה

שלמה¹¹ (או"ח סי' מו ס"א), בבארו מדוע תיקנו לברך ברכת 'שעשה לי כל צרכי' דווקא על נעילת הנעליים, וזה לשונו: הנה רמז גדול רמזו בזה, דהנה בברכת שעשה לי כל צרכי מקיים האדם תמיד מאמר חז"ל "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה", דהרי אומר בכל יום "שעשה לי כל צרכי", והרי יש ימים דהוי ח"ו רעה על האדם ואיך יברך שעשה לי כל צרכי, הרי הוי רעה ואיך יברך ברכה לבטלה, ובעל כרחך הוא אומר דגם הרעה הוי טובה ומודה גם על הרעה... ולכך נתקן בברכת מנעלים, כי כמו שהמנעלים הם צורך הליכה, דאם יושב במקום אחד אינו צריך מנעלים, רק לילך צריך מנעלים, כן הכי נמי צריך האדם ליסורין כי על ידי כן יהיה הולך להתדבק בו יתברך לקיים התורה והמצוות, ולכך נותן הודאה על הרעה.

שירה זומרה במעלות הגליל

והנה כאשר האדם יודע את כל זאת, הרי הוא מודה ומהלל הגם שהוא נמצא עדיין בתוך הגלות, כי הוא יודע שהוא בדרך אל האושר ושעוד מעט קט לא יהיה זכר לכל תלאותיו. והרי זה דומה לחבורת החסידים הנוסעים בחבורה לאתרא קדישא מירון, שכאשר מתחילים לעלות את הרי הגליל לאחר שעתים ומחצה של נסיעה, הגם שכבר אין הנסיעה נוחה להם כל-כך, הם מתחילים לשיר יחד "בר יוחאי" ושאר ניגוני מירון, כי הם מרגישים כאילו כבר נוגעים בחיות האופפת את ציון הרשב"י.

ואמנם בכדי שישיר האדם בעודו

¹¹ למהר"ר שלמה קלוגער זצ"ל.

הקשיים הפוקדים אותו בימות החול, אזי הוא זוכה בשבת קודש לגאולה ממש, לא רק להיסח הדעת, אלא להרגשה חושית שהוא מטייל אל תוך העתיד וממשש את הגאולה בידיו – לנפשנו פְּדִיּוֹם מְשָׁאת וְאֶנְחָה.

וכיון שיראה האדם את עצמו עומד בתוך עולם הגאולה, ממילא יקום ויאמר: "וְהוּא יְרַשׁ לְצִיּוֹן עִיר הַהֲדָחָה", כי בהרגישו את הגאולה בחוש, יהיה לו יותר קל להאמין שלכל גלות יש גאולה, ושיבוא יום ותבוא הגאולה השלימה וישירו לו שיר חדש.

מיד נגאלין

ולכן אמרו חז"ל אם ישמרו בני ישראל שתי שבתות כהלכתן (או שבת אחת) מיד נגאלין, כי השומר את השבת כראוי, מכניס את עצמו לעולם הגאולה, וממילא הוא מעורר את הגאולה בשמים מדין ה' צלך.

הן ידועה הסגולה לשיר ולהודות לה' בעריכת סעודה קודם בוא הגאולה. מבלי להכנס לענין זה, בשבת קודש ודאי כן הוא. בשבת קודש הקב"ה נותן רשות לאדם להכנס לעולם הגאולה בטרום הוא רואה את דבר ישועתו כנגד עיניו, ודבר זה ממשיך על האדם אור גדול ומקרב אותו אל אלוקיו. ומי שזוכה לכך בשבת, יוכל לזכות להרגשות כאלו גם בימות החול, כי שיתא יומין מינייה מתברכין.

לבנים ואין, והנה הודיעו לו שהוא כבר נושע בכך אלא שהוא נעלם מן העין, ורק ביום אחד בשבוע יוכל לראותו בעיניו ולהחזיקו בידיו, ולאחר מכן יחזירנו, וכך יהיה הדבר עד שתבוא גאולתו השלימה ויוכל לראות ולהחזיק את בנו כל הימים.

הן ודאי שאדם זה באותו יום שיחזיק את בנו בידיו, ישיש ויגיל, לא מפני שהוא מסיח את דעתו מן הצרה, אלא מפני שבאותו יום אין לו שום צרה.

כמו כן נתן השי"ת לישראל יום אחד שהוא יום של גאולה, דהיינו שבאותו יום אין צריך לקוות לגאולה, אלא באותו יום כבר באה הגאולה, כי באותו זמן מוציא השי"ת את האדם מתחת הזמן ומכניסו לעולם שבו הגאולה כבר נמצאת. ואמנם לשם כך צריך האדם להכין את עצמו בשירה וזמרה, ובכל שאר ענייני השבת, וכשהוא מכין את עצמו כדבעי, מובטח לו שייכנס לעולם הגאולה.

וזהו מה שאומרים ב"כל מקדש": "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל", הגם שמחכים בששת ימי המעשה לבנין בית המקדש, אבל "ביום השבת ישו ושמתו כמקבלי מתן נחליאל", כי בשבת אינם זקוקים לחכות לבנין אריאל כיון שיש להם רשות להיות אז בבית המקדש¹².

וזהו הביאור בנוסח הזמר "ברוך א-ל עליון": כאשר האדם מכין את עצמו לשבת קודש כראוי לו ומסיח את עצמו מכל

¹² ראה 'פרי צדיק' פרשת במדבר אות א.

מדור הילולא דצדיקיא

הרה"ק רבי מרדכי בהרה"ק רבי מנחם נחום המגיד מטשערנאביל זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ' אייר ה'תקצ"ז

ומרדכי יצא מלפני המלך

הסתלקותו היתה בספירת מלכות שבהוד, וכך המליצו עליו הצדיקים בפסוק (אסתר ח, טו) "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות", שיצא מן העולם בספירת מלכות. הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א (נכד אחותו) אמר עליו כי **מרדכי** נוטריקון **מ**גלה **ר**זין **ד**'אורייתא **כ**'בר'יוחאי. כרשב"י זכה אף הוא להביא לעולם הרבה סודות התורה אשר נאספו כעמיר גורנה בספר "ליקוטי תורה".

נשמה גבוהה

על סיפור ירידת נשמתו לעולם מסופר, שקודם לכן אמר **המגיד הקדוש ממעזריטש** זי"ע לתלמידיו שיש נשמה גבוהה מאוד שעתידה לבוא לעולם והוא רוצה לתתה לאחד מהם.

כשנודע הדבר לאביו ה"מאור עינים", שם פעמיו מיד מביתו שבטשערנאביל למעזריטש. בדרך נכנס לקאריץ לבקש מהרה"ק מקאריץ שסייע בעדו לקבל את הנשמה הגבוהה. בבוקרו של יום הלך עמו הרה"ק מקאריץ למקוה, וכשעלה מן הטבילה, אמר לו שפעל עבורו שתבוא הנשמה אליו.

אחר הוסיף ה"מאור עינים" לבקש מהרה"ק מקאריץ, שיפעל בעדו עוד שמנשמה זו תצא שושלת של צדיקים אשר תימשך עד ביאת המשיח. טבל הרה"ק מקאריץ בשנית, וכשעלה אמר לו, שפעל גם את זאת.

הוסיף ה"מאור עינים" לבקש עוד, שיפעל בעדו שהצדיקים צאצאי השושלת לא יצטרכו לבריות. אמר לו הרה"ק מקאריץ: את זאת לא אבטיח לך, אלא אדרבא, הם יצטרכו להגיע אל החסידים הנתלים בהם, והחסידים יצטרכו להגיע אליהם. נתכוון לומר לו, שתהיה תועלת גדולה במה שיצטרכו לבריות, שהרי כך יזכו החסידים לתמוך בהם ותהיה להם תועלת לנשמתם.

ואכן לימים התבטא המגיד מטשערנאביל: על דבר זה אני מתחרט, על שלא לקחתי יותר מן החסידים...

כל הפצים לא ישוו בה

מפורסם שחוץ מה"מאור עינים" היו עוד מתלמידי המגיד שרצו לזכות בנשמה זו. וכך מסופר שמיד לאחר שיצא ה"מאור עינים" מהרה"ק מקאריץ, נכנס אחריו ה"בעל התניא" לבקש אף הוא שיפעל בעדו שיזכה לנשמה זו, והרה"ק מקאריץ נאלץ

בהיותו בן מאה ושלוש עשרה. מסופר שפעם נקלע רבי דוד לייקעס לטשערנאביל ושאל מן החסידים אם יש להם אמונה פשוטה ברבם, כפי שהיה לו ולחבריא קדישא ברבינו קודש הקדשים הבעש"ט זיע"א...

נוטר חברית

בספר "ארץ צבי"¹³ (פרשת ויחי) כתוב בהאי לישנא: ושמענו בשם הרה"ק ר' מוטייל מצ'רנוביל צוקללה"ה, שאמר על עצמו, שמעולם לא חטא בזה [בפגם חברית]... ועוד שמענו בשם הרה"ק הנ"ל, שאמר על עצמו, שאם היה רוצה היה נכנס לגן עדן בעודו בחיים חיותו (ואז לא היה צריך לעבור את כל הצער של הנשמה בעת הפטירה) מפאת גודל קדושתו בשמירת חברית, אך שאינו רוצה לעשות דבר שיהיה לו יתרון על שאר צדיקי דורו.

רבי מפורסם שהוא צדיק נסתר

ידוע היה המגיד מטשערנאביל כמי שנווד הרבה בין הכפרים והעיירות לפרנס את הל"ו צדיקים. פעם ביקש ממנו אחד מהחסידים שיראה לו אחד מהל"ו צדיקים. אמר לו רבו: הסתכל עלי! התפלא החסיד, מה לרבי ולל"ו הצדיקים הנסתרים, והלא רבי מפורסם הוא... נענה רבו: 'וי לראשי אם הייתי בפנים רק מה שאני נראה מבחוץ'.

נתכוון לומר לו, שגם הצדיק המפורסם, יכול להמנות על הצדיקים הנסתרים.

לסרב לו, באמרו לו שכבר הקדימו ה"מאור עינים".

כמו כן ביקש הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זיע"א לזכות בנשמה זו ואף התחיל לזכך את עצמו לשם כך, וכשהבין שלא יזכה בנשמה זו, נכנס אל רבו המגיד הקדוש, והוא אמר לו: אמנם ה"מאור עינים" כבר זכה בנשמה זו, אבל גם אתה יהיה לך חלק בה". ואכן בהגיע המגיד מטשערנאביל לפרק האיש מקדש נשא את בתו של הרה"ק מקארלין מרת חיה שרה, ונעשה לחתנו.

הנישואין השנים עם בת הזקונים

בזיווג שני נשא המגיד מטשערנאביל את בתו של הרה"ק רבי דוד לייקעס זיע"א שעדיין היה אז בחיים חיותו. ודבר זה היה מפליא מאוד, כי רבי דוד לייקעס היה גדול אפילו מהבעש"ט ב"ב שנים. אך סיפור הדברים היה, שבהיות רבי דוד לייקעס בן ע"ג נפטרה אשתו, וכעבור שבע שנים הציעו לו נכבדות אשה אחת, אך הלה אמרה שהגם שכבוד הוא לה לישא עמה, אך רצונה להביא בנים לעולם והוא כבר הגיע לגבורות. הבטיח לה רבי דוד לייקעס שאם תשא לו, יולידו בנים, ולא זו בלבד, אלא אף הוא יוביל אותם מתחת לחופה.

דבריו נתקיימו במלואם, הם הולידו שלושה בנים ואחריהם בת אחת, היא היתה הרבנית מרת פייגא שנישאה למגיד מטשערנאביל בזיווג שני שלו, ואביה הוביל אותה מתחת לחופה. לרבי דוד לייקעס היתה אריכות ימים מופלגת ונסתלק לגזי מרומים

¹³ להגה"ק רבי אריה צבי פרומר אבד"ק קוז'יגלוב צ"ל, גאון וגדול בדורו מראשי ישיבת חכמי לובלין, מגדולי חסידי סאכטשוב.

לא נהנה מן העולם הזה אפילו

באצבע קטנה

לעומת אביו ה"מאור עינים" שהיה מתנהג בצמצום גדול וכמעט שלא היה לו שייכות לעולם הזה, היה המגיד מטשערנאביל מתנהג בהרחבה גדולה, כשעל שולחנו כלי כסף וכלי זהב. היה לו ל"מאור עינים" עוד בן קדוש בשם רבי משה, ואף הוא היה מתנהג בהרחבה, ובסוף נסתלק מן העולם בדמי ימיו. אי לכך, כשבאו לספר ל"מאור עינים" שבנו המגיד מתנהג גם כן בהרחבה, וכביכול נהנה מן העולם הגשמי, אמר שהוא רוצה לראות בעיניו אם כנים הדברים, שהרי חושש הוא על נפש בנו שנותר לו כבן יחיד.

עלה ה"מאור עינים" לבית בנו והתחיל להוכיח אותו: הן שמעתי שאתה מתנהג בעשירות עם כלי כסף וזהב, ומה אתה זקוק לכל אלה? וכי לא די לך בתורה ועבודה?!

ענה לו בנו: ראה נא אבי! הגמרא במסכת כתובות (קד, א) מספרת על רבינו הקדוש שהיה מתנהג בעשירות גדולה, ואעפ"כ זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה בשעת פטירתו, ואמר: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהנית אפילו באצבע קטנה. והנה לכאורה הדבר תמוה, אם לא נהנה מכל

עשירותו אפילו באצבע קטנה, מדוע היה זקוק לעשירותו? אין זה אלא שיש דרך כזו בעבודת ה', והיינו שתהיה לו לאדם עשירות גדולה, ואעפ"כ לא יהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה.

כשמוע זאת אביו ה"מאור עינים", אמר לו: "שמחתי בני שמחתי, שמח אני שזכיתי לבן קדוש כזה"¹⁴.

הדברים נפלאים, כי הנה האנשים הפשוטים חייבים בשביל העבודת ה' שלהם להתנהג מעט בהרחבה, כי רק כך יוכלו ללמוד ולהתפלל כראוי ולחנך את בניהם על מבועי התורה והיראה. וכבר הזהירו הצדיקים שדקדוקי העניות יכולים להזיק מאוד בחינוך הילדים. אולם הצדיקים, לא היו זקוקים לכלום, כי לא היו נהנים מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה. ואם ראינו שהתנהגו בהרחבה, אין זה אלא מפני שכבר היו במדרגה גדולה כל-כך, שהיו יכולים להתנהג בעשירות ועם כל זה לא ליהנות כלום מן העולם הזה.

ואכן בספר "שיח זקנים" הביא בשם האדמו"ר רבי ישראל מרדכי מראחמסטרייווקא זיע"א, שקיבל עדות איש מפי איש עד המשב"ק של המגיד מטשערנאביל, שקודם הסתלקותו הגביה את עשר אצבעותיו כלפי מעלה כרבינו הקדוש בשעתו, ואמר: "רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא נהנית אפילו באצבע קטנה.

¹⁴ לגירסא אחרת היה תחילת הסיפור כך: ה"מאור עינים" מחמת דחקותו לא החזיק בביתו סוס ועגלה, אלא היו שוכרים לו כל אימת שהיה צריך לנסוע ממקום למקום. לעת זקנותו, כשהיה צריך לדרוש ברופאים ולהטלטל הרבה מרופא לרופא, ביקשו להשיג בשבילו סוס ועגלה לתקופת ממושכת. בסוף הביאו בשבילו סוס ועגלה שהיו שייכים לבנו המגיד זיע"א. בתחילה לא רצו לגלות לו של מי הסוס והעגלה, כי חששו שיצטער על שבנו מתנהג בעשירות ומחזיק אצלו סוס ועגלה, אך כשעלה על העגלה, הרגיש בה קדושה, ושאל לדעת של מי היא. בלית ברירה סיפרו לו שהיא של בנו הקדוש. אז הלך להוכיחו, ובנו המגיד ענה לו ככל המסופר בפנים.

וכך פנה הרבי אל הזקן ושאלו למקום מגורו. אמר לו הזקן שהוא דר בסאסוב. שאל אותו הרבי אם הכיר את הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זיע"א. ודאי – ענה הזקן – הרי הסתופפתי בצילו ונהניתי לאורו. ביקש ממנו הרבי שיאמר איזו אמרה טהורה מרבו. פתח הזקן ואמר: בפרשת המן נאמר "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך אם לא", פירש מורי ורבי הרה"ק מסאסוב זיע"א: כך אמר להם הקב"ה לישראל: הנני נותן לכם את מזונכם דבר יום ביומו, למען אנסנו – כדי להגביה אתכם (מלשון נס להתנוסס), הילך בתורתך אם לא – בין אם ילך בתורתך ובין אם לא ילך, תמיד אתן לכם את פרנסתכם.

כששמע המגיד מטשערנאביל פירוש זה בשם הרה"ק מסאסוב, קרא אליו את היהודי שנכנס אליו ראשון ואמר לו: השמעת מה שפירש הרב מסאסוב? הקב"ה מפרנס גם את מי שאינו הולך בדרכי התורה. שוב לביתך וה' יושיעך.

והאמת כי אלו ואלו דברי אלוקים חיים, כי לאחר שהאדם בא להכרה שחוסר פרנסתו בא לו מחמת קלקול דרכיו, ומכניע את לבו בהבינו שעליו לחזור בתשובה, או אז הוא נעשה ראוי לקבל שפע מן השמים הגם שעדיין לא תיקן את דרכיו. המגיד מטשערנאביל לימד דרך נפלאה בזה, תחילה על האדם לדעת את מה שכתב התורה בפרשת בחקותי, ואז כשהוא כבר יודע את האמת והיא משתרשת בלבו, יאמרו לו כפירוש הרה"ק מסאסוב, שהקב"ה טוב ומטיב ומשפיע פרנסה גם למי שאינו ראוי לקבל.

ברם, חטא אחד עשיתי, שלא לקחתי מספיק כסף מבני ישראל".

עוד סיפר המשב"ק: המגיד מטשערנאביל היה מוסר את נפשו כדי לקחת כסף מבני ישראל. פעם עמד באמצע החורף ליד דלת ביתו של עשיר אחד ונקש על הדלת ללא הרף. העשיר סירב לפתוח לו, אך הוא המשיך לעמוד שם בתוך הכפור העז במשך חצי שעה, והכל מפני שרצה להטיב לו בלקיחת המעות ממנו.

דרכי ישועה

יהודי אחד הגיע אל המגיד מטשערנאביל ותינה בפניו את צרתו כי השקיע את כל כספו וטרחתו בזריעת שדהו, ועכשיו השמים עצורים, וכל השקעתו יורדת לטמיון. הוציא המגיד את החומש והתחיל להקריא הפסוקים בפרשת בחקותי: אם בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אתם, ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

יצא היהודי מחדרו של הרבי בלב דואב, לא זו בלבד שהרבי לא הושיע אותי, עוד הזרה מלח על פצעיי, באמרו כי הקולר תלוי בצווארי...

תוך כדי שהוא מהרהר על מצבו ומסתובב בבית הצדיק הלוחך ושוב, ראה יהודי זקן המבקש להיכנס אל חדר הרבי והגבאי עוצר אותו באמרו לו כי הרבי הלך לנוח קמעא. לפתע נפתחה דלת חדרו של הרבי והרבי שאל על מה המהומה. ענה לו הגבאי כי הזקן ביקש להיכנס, ושאמר לו שאי-אפשר להיכנס עכשיו. אמר לו הרבי: הרי זקן הוא ואינו לפי כבודו לדחותו בקש.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מדור הילולא דצדיקיא הרה"ק רבי מאיר בהרה"ק רבי אהרן אריה לייב מפרעמישלאן זיע"א

נסתלק לגנוי מרומים ביום כ"ט אייר ה'תר"י

אהבתו לצדיקי דורו

שמשה הקדים שלום לחותנו. והנה שניהם היו אז על אם הדרך, ומדוע יצא משה דווקא לקראת חותנו ולא להיפך? אינן זה אלא מפני שמשה הגיע מדרך קרובה ויתרו הגיע מדרך רחוקה, ולכן החשיב משה את חותנו כאורח לעומתו, ויצא לקראתו כדרך בעל הבית היוצא לקראת האורח. אף כאן – הפטיר הגאון – הדרך מבראדי לכפר זה רחוקה יותר, מהדרך שמפרעמישלאן אליו, ואם כן נחשב אני כאורח לעומתך...

הצדיקים משלימים זה את זה

אחר-כך המתיקו שם סוד יחד ולא נודע לאיש שום דבר משיחתם שם. טרם הפרדס, אמר הצדיק: כתוב בתורה "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון (לך לך יד, יח). כי הנה כאשר שני צדיקים מתוועדים יחדיו, כל אחד מתדבק בקדושת השני ותכלול הקדושה והיה המשכן אחד. והנה אברהם אבינו ע"ה היה עוסק תמיד במצות הכנסת אורחים, כאשר ביתו היה פתוח לרווחה לכל עוברי דרך. ומלכי צדק, הוא שם בן נח, ישב בבית המדרש והגה בתורת ה' יומם ולילה. וכאשר

אהבה גדולה שררה בין הרה"ק מפרעמישלאן ובין גדולי וצדיקי דורו, ואף אלו שלא נימנו על עדת החסידים. כן מסופר¹⁵ שהוא והגר"ש קלוגר היו מריצים מכתבים זה לזה, מבראדי לפרעמישלאן וחוזר חלילה. פעם נתעורר רצון צדיק לראות את הגאון פנים אל פנים, שלח אליו שליח להודיעו על כך וקבעו להתראות בכפר אחד ליד זלאטשוב. שניהם הגיעו לכפר בזמן המיועד והתאכסנו כל אחד באכסנייתו...

שלח הצדיק את משמשו לשאול את הגאון, היות שהוא רב ופוסק, מי צריך לצאת לקראת מי על-פי דין תורה. השיב הגאון, שעל-פי דין תורה, על הצדיק לצאת לקראתו ולהקדים לו שלום. יצא הצדיק לאכסנייתו של הגאון והקדים לו שלום. אחר שאל אותו מאין הוציא את פסקו.

ענה לו הגאון: אצל משה ויתרו נאמר (יתרו יח, ז): "ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו לשלום ויבאו האהלה". ופירש רש"י והוא מהמכילתא, מי קרוי איש – משה, ומבואר

¹⁵ מובא בספר תפארת מהר"ם.

שאל "מי ומי ההולכים", והשיב לו משה "בנעורינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו", והשיב פרעה "יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם... רק צאנכם ובקרכם יוצגו... ויאמר משה גם מקננו ילך עמנו..." ומיד התחיל הרה"ק מבעלזא ובירך "לשמוע קול שופר" ותקע והתפלל כדרכו, ויהי לפלא, ושום איש לא הבין כוונתו הקדושה מה ענין סיפור זה ליציאת מצרים, ובכל זאת חזריו כי לא הרהיבו עוז בנפש לשאול את פי קדשו.

והנה אחרי ראש השנה נסע ר' אלימלך הנ"ל כהרגלו לפרעמישלאן אל הרה"ק, ומיד כאשר דרך על מפתן החדרו, אמר לו הרה"ק: "מיילאך, אמור נא את התורה שאמר הרב מבעלזא קודם התקיעות". ר' אלימלך סיפר לו כי הרב מבעלזא קרא את הפסוקים מענין יציאת מצרים, וכי כל השומעים דברות קדשו השתוממו עד מאוד באין מבין כוונתו הקדושה.

התחיל הרה"ק מפרעמישלאן להפליא את התורה של הרב מבעלזא, איך שבחכמה עמוקה בקע רקיעים והסיר גזירות חמורות מישראל, בהראותו בדבריו הקדושים קמיה אביו שבשמים: אבא כך כתוב בתורה!

בראות הרה"ק מפרעמישלאן שהחסיד אינו מבין את כלל מה הוא שח, אמר לו: הבה ואפרש לך כוונת הרב מבעלזא. דע, שבשנה זו היה קטרוג גדול על ישראל, ויצא הגזירה על ילדי בני ישראל שינגפו ח"ו, אבל הרב מבעלזא לא הסכים לכך כי המה יגדלו ויהיו לאנשים ויעבדו את השם. וחפצו להעביר את הגזירה מעל ילדי בני ישראל ולהניחם על בהמותיהם של

נזדמנו יחד שני הצדיקים, התדבק כל אחד בקדושת חברו ולמד ממנו את מידתו. וזהו שכתוב "ומלכי צדק", זהו "שם", הוציא מאת אברהם אבינו ע"ה מידת לחם ויין להכניס אורחים, "והוא", פירוש – אברהם אבינו ע"ה, "הוציא" משם בן נח מידת "כהן לא-ל עליון" עובד בקודש לפני ולפנים.

הללוהו בסוף ומוחל

פעם נחלה הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זיע"א על רגליו, שלח לו הרה"ק מפרעמישלאן מאפה תנור (לעקיך), והורה לו שיאכל ממנו פרוסה בכל יום עד ערב פסח ותהיה לו לרפואה שלימה, ואז אמר על-פי פירוש הפסוק "הללוהו בתוף ומחול", כדרכו בקודש לפרש הפסוקים בשפת האידיש: רבונו של עולם! דער 'סוף' איז דאך אז דו ביסט 'מוחל', זיי שוין מוחל יעצט. דער סוף איז דאך אז מ'זוערט געזונד, זאל מען שוין געזונד זיין" [הרי הסוף הוא שאתה מוחל, מחול כבר עכשיו. הרי הסוף הוא שנבראים, יבריא כבר עכשיו].

בסוד הצדיק מבעלזא

דרכו של החסיד ר' אלימלך מטלוסט היתה להיות מדי שנה בשנה בבעלזא על ראש השנה, וכשהיה חוזר, היה נכנס למעון קדשו של הרה"ק מפרעמישלאן להתברך אצלו. והנה דרכו של הרה"ק שר שלום מבעלזא זיע"א היתה לומר לפני תקיעת שופר דברי תורה ומוסר בהתלהבות עצומה. פעם אחת התחיל הרה"ק מבעלזא לספר לפני תקיעת שופר ניסי יציאת מצרים, בהקריאו את הפסוקים שכתוב בהם כי ה' שלח את משה לגאול את ישראל ופרעה

היתה האשה מבקשת מהרה"ק שיבטיח לה בנים, כי היו חשוכי בנים ר"ל. פעם אחת אמר לה הרה"ק: תאמרי לבעלך שיבוא אלי, ותני לו הסימן שבאותו יום ובאותו מקום עשה מעשה פלוני.

האשה חזרה לביתה, וכיון שהתחילה לבקש מבעלה שיסע לפרעמישלאן, פער את פיו בשחוק. אמרה לו האשה: דע לך שכך צווה הצדיק שתבוא אליו ואף נתן לי סימן שבאותו יום ובאותו מקום עשית כך וכך. כשמוע בעלה את הדברים היוצאים מפיה, אחזתו רעדה ונתלבנו פניו בודעו ששום ילוד אשה לא ידע מזה.

התחיל בעלה לחשוב איך ליסע לפרעמישלאן, כי התבייש מחבריו אנשי הזמן אשר ידעו שדרכו להתלוצץ מן הצדיקים. הלך ושכר עגלה והודיע לכולם שהוא נוסע ללכוב. וכך בא לו לפרעמישלאן, נכנס אל הרה"ק ונתן לו שלום. שאל אותו הרה"ק: מאין אתה? אמר לו: משאץ. שוב שאל אותו: מה אתה עושה פה? אמר לו: באתי לרבי. אמר לו הרה"ק: הלא אמרת שאתה נוסע ללכוב ואיך תאמר שבאת אלי? אין לך עצה, כי אם לחזור לביתך ותשכור שוב עגלה לפרעמישלאן ותודיע לכולם שאתה נוסע אלי.

הוכרח האיש לעשות כדבר הצדיק, ובבואו שנית לפניו, התחיל הרה"ק לצעוק עליו בקול גדול: אתה באת אל מאיר'ל! הלא משוקע אתה בעוונות ופשעים עד למעלה ראש! זכור נא מה עשית! ומנה בפניו את כל חטאיו עם כל הפרטים כאילו היה שם.

פרץ נתן שמעון בבכי ואמר: רוצה אני לחזור בתשובה. באותו רגע שינה הרה"ק את

ישראל, אבל גם לזה לא הסכים הרב מבעלזא, כי ממנו נקח לעבוד את ה'. כן המתיק הרב מבעלזא את הדינים באמירת פסוקים אלו בדרך ויכוח בין פרעה הרשע הס"מ, ובין משה רבינו ע"ה צדיק הדור, עד שהעביר רוע הגזירה גם מבהמת ישראל, בסיימו כי ממנו נקח לעבוד את ה'.

וסיים הרה"ק: ותדע שכל זה אמת, שהרי הרב מבעלזא לא כלל בדבריו הקדושים את העופות, ועל כן תהיה בשנה זו מגפה בעופות, כי מהם לא נתבטלה הגזירה...

וכן היה, באותה שנה היתה חולי בין העופות, ובשום אדם ובהמה לא נגעה ח"ו.

בכל צרתם לו צר

חיבה יתירה היתה נודעת לו גם להרה"ק מרוז'ין זיע"א. כאשר הרגיש שהרה"ק מרוז'ין נמצא בצרה גדולה, באשר שמו אותו במאסר מחמת ההלשנה שהיתה עליו, והוצרך לאחר מכן לברוח ולהסתר כנודע, הצטער על זה מאוד. וכל זמן שהרה"ק מרוז'ין היה שרוי בצער זה, לא שכב הרה"ק מפרעמישלאן במיטתו, כי אם על חודו של הקרש שבצידי המיטה.

תיקון לנשמת היהודי

כמו כן היה הרה"ק מפרעמישלאן זה שהזמין את האיש שיבירח את הרה"ק מרוז'ין דרך הגבול מרוסיה לאוסטריה, ומעשה שהיה כך היה:

בעיר שאץ שברומניה היה איש אחד ושמו נתן שמעון, והיה האיש בעל עבירה ר"ל ומקטני אמנה, אבל אשתו נסעה כפעם בפעם אל הרה"ק מפרעמישלאן. ותמיד

ושוב אמר לאיש: אתן לך עוד סימן – תאמר לצדיק מרוז'ין, שהוא הולך בדרך המלך (כידוע שהיתה לו הנהגה של מלכות), ואני הולך במסילה, ואחר-כך אנו מגיעים למקום אחד. וכאשר חפץ האיש ללכת, אמר לו הרה"ק: אתן לך עוד סימן שלישי, זה י"ד שנים שאתה נוסע אלי, ויש לך חזקה אצלי שבכל פעם שאתה שוכת אצלי, אתה שר בשבת קודש הזמר "יום זה מכובד", לזאת אבקש ממך, שכאשר תדרוך על מפתן חדרו של הרה"ק מרוז'ין, באיזה יום שיהיה, אפילו ביום חול, תשיר לפניו כל הזמר "יום זה מכובד".

נסע האיש לסאדיגורא, והגיע לשם באמצע השבוע. תיכף הלך ואמר לגבאים שיש לו שליחות מהרה"ק מפרעמישלאן. כשמעם זאת, שמחו שמחה גדולה, כי ביום ההוא היה הרה"ק מרוז'ין בצער מפני שלא נתמלאה בקשתו להאריך את אישור שהייתו באוסטריה, וידעו שהשליחות הזאת מהרה"ק מפרעמישלאן תהיה לו למשיב נפש. הניחוהו מיד להכנס, ואף הם נכנסו עמו לשמוע את דבר השליחות. כאשר ניגש וקיבל ברכת שלום מהצדיק, פתח האיש ואמר: מורי הרבי מפרעמישלאן שלח אותי אליכם כדי שתבטיחו לי בנים, ושלח לכם לסימן חלה אחת מ"ב החלות שלו. עוד סימן שלח לי לומר לכם כי הוא הולך במסילה ואתם הולכים בדרך המלך ושניכם מגיעים למקום אחד. ועוד סימן שלישי שלח לי, והתחיל לשיר "יום זה מכובד" עד גמירא.

העומדים שם התחילו לשחוק, ופני הרה"ק מרוז'ין האירו, ואמר לשליח: אינני יודע מה הוא רוצה ממני ולמה הוא שולח

טעמו ואמר לו: הלא דר אתה אצל הגבול ומכיר היטב את כל השבילים הגלויים והנסתרים להכריח בהם הגבול. והמשך הרה"ק: תדע שיש יהודי (וצעק בקול גדול: א יוד, א יוד) שיושב בבית האסורים ומאיר'ל שוכב על חודו של מטה וכבר שיבר את כל עצמותיו, ועתה הנה בא העת להציל אותו צדיק, קבל עליך את העבודה הקדושה להכריחו את הגבול, וכאשר תשא אותו גוף קדוש, יהיה לך תיקון לנפשך.

האיש קיבל עליו בשמחה עבודה זו, ואכן העביר את הרה"ק מרוז'ין את הגבול. באמצע הדרך הבטיח לו הרה"ק מרוז'ין עולם הבא. כשחזר האיש להרה"ק מפרעמישלאן להודיע לו שעשה את שליחותו, שאל אותו מה עשה הרה"ק מרוז'ין כשהעבירו. אמר לו שהיה שר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי וגו' עזרי מעם ה' וגו'. הסכים עמו רבינו: אמת כן היה. וכסיפור לו שהבטיח לו עולם הבא, אמר לו הרה"ק: אם הוא הבטיח לך עולם הבא, בטח יהיה לך. ואז נעשה האיש נתן שמעון בעל תשובה גמור, ואחר כך נושע בבנים ובכל טוב.

שירת יום זה מכובד

עוד היה מעשה הקשור לצערו של הרה"ק מרוז'ין: היה אז יהודי אחד מטשעריץ, חשוך בנים, שהיה נוסע תמיד אל הרה"ק מפרעמישלאן. פעם אמר לו הרה"ק מפרעמישלאן: אשלח אותך לסאדיגורא אל הרה"ק מרוז'ין ושם תמצא את ישועתך. אז הושיט לו חלה אחת מ"ב החלות שלו, ואמר לו: הנני נותנה לך כסימן לצדיק מרוז'ין, ותאמר לו שהיא מ"ב החלות שלי.

אהרן ואמר: מה בצע כי נסע אליו ומה כבר נוכל לקבל ממנו, הלא אינו יודע כלום חוץ מלהעלות עשן במקטרתו ולשאוף טאבאק ולשתות יין-שרף. אך השותף לא הרפה ממנו ויפצרו בו מאוד עד שנעתר לו ונסעו שניהם יחדיו לפרעמישלאן...

כאשר רק דרכו על מפתן ביתו של רבינו, קרא רבינו ואמר בזה הלשון: מאיר אינו נותן שלום, מאיר אוהב להעלות עשן ולשאוף טאבאק ולשתות יין-שרף. אחר-כך קרא אותם אליו ואמר לר' אהרן: מן הדין לא הייתי צריך לתת לך שלום, רק אני חס על תורתך כי אתה לומד תורה לשמה. אז ראה ר' אהרן כי רוח אלוקים בקרבו, ומיני אז דבקה נפשו בנפש הצדיק.

עד ירכה עד פרחח

בענין מידת היסוד אמר: בעשיית המנורה כתוב "עד ירכה עד פרחח", לרמז שכל הפרכות וכל הקושיות שיש לו לאדם על השי"ת, אינן אלא עד שיתקן הברית קודש. וזהו "עד ירכה", פירוש עד שמתקן הברית קודש, "עד" אז יש "פרחח", כלומר קושיות ופרכות על השי"ת.

רבי אברהם'לע הרבי החדש

עוד פירוש אמר על הפסוק "ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא-ל עליון", בהקדומו לדקדק מה זה שאמר "והוא" מה שנראה כמיותר. ואמר בדרך צחות כדרכו בקודש, וסיפר כי שם בן נח היה צדיק זקן, גדול הדור ורבי מפורסם. ויהי היום ויקם רבי חדש ר' אברהם'לע (כך היה לשון הצדיק), ונעשה מפורסם מאוד, ונהרו עליו מכל העברים לשמוע ממנו דברי

אלי, סעו לביתכם לשלום כי כבר נושעתם. למעשה, יצאה ההוראה באותו היום מהממשלה בוועץ שהרה"ק מרוז'ין יכול להשאר באוסטריה. אז הבינו שלזה התכוון הרה"ק מפרעמישלאן בעיניו הצפיות בצוותו לשיר אצלו "יום זה מכובד", לרמז כי יום זה מכובד מכל הימים, כי יום ישועה הוא לצדיק. ואכן אותו שליח שב לביתו ונושע אז בבנים בכרכת הצדיק.

כי בשגעון ינהג

פעם אחת בשבתו על שולחנו הטהור בשבת קודש, היה שם למדן אחד, והיה לזרא בעיניו התנהגותו ושיחות קדשו שהיו טמירות ונעלמות. תוך כדי שהרהר אחר הצדיק, נפל במחשבתו מאמר הכתוב (מ"ב ט, כ) "כי בשגעון ינהג".

הרגיש בזה הרה"ק, פנה אל החסידים וביקש: הגידו נא לי התרגום של הפסוק 'כי בשגעון ינהג' (מ"ב ט, כ). משלא ענו לו, אמר: אני אומר לכם מה מתרגם בזה המתרגם – (ארי בחוכמתא וכו') [ארי בניח מדבר], כי לעיני העומדים שמה היה נראה כי הוא מתנהג בשגעון, אבל באמת היתה הנהגתו בחכמה גדולה ונפלאה ולא בשגעון. אז הבין הלמדן כי הצדיק הוא איש אשר רוח אלוקים בו.

כי רוח אלוקים בקרבו

היה יהודי אחד מתמיד וחרیف בשם ר' אהרן, שהיה 'מתנגד' גדול, אך היה לו שותף במסחרו שהיה נוסע תמיד לרבינו. פעם אחת נקלע מסחרם להפסד קשה, הציע השותף לר' אהרן לנסוע יחד אל הרה"ק מפרעמישלאן ולזכות בכרכתו. לגלג ר'

נמלך שם בן נח ונסע אליו לתהות על קנקנו ולראות מה יש בו חוץ ממדת הצדקה והכנסת אורחים. זהו הפירוש "ומלכי צדק מלך שלם", דהיינו שם בן אברהם כנודע, "הוציא לחם ויין", פירוש הוציא לחוץ והעמיד מן הצד מידת לחם ויין של אברהם אבינו ע"ה, כי אמר אראה פניו בלא כל אלה. ואמנם בהגיעו ראה כי "והוא כהן לא-ל עליון", דהיינו חוץ ממה שהוא בעל צדקה, הוא גם עובד ה' גדול וקדוש עליון.

אלוקים חיים, ועזבו את הרבי הזקן ונתקרבו כולם אל הרבי החדש אברהם אבינו ע"ה. התחיל שם בן נח לחקור אחר מעשיו של הרבי החדש, לדעת מה טיבו ומדוע כולם עזבו אותו ודבקו בו. ואמרו לו שביתו פתוח לרווחה לעוברים ולשבים ושהוא מכניס אורח מופלג. אמר להם שם בן נח: אם כן הוא הרי רק מכניס אורח ולא רבי. וכשספרו לו גם מפזרון צדקתו ומנדיבת לבו, אמר: אם כן הוא גם בעל צדקה, אבל עכ"פ איך הגיע אליו התואר רבי.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן